

BIBLIAISMERET

ÁLTALÁNOS KONCEPCIÓ	2
FEJLESZTÉSI KÖVETELMÉNYEK	4
ALSÓ TAGOZAT	5
1. osztály	5
2. osztály	7
3. osztály	8
4. osztály	9
FELSŐ TAGOZAT	10
5. osztály	10
6. osztály	11
7. osztály	13
8. osztály	14
NÉGY ÉVFOLYAMOS GIMNÁZIUMI KÉPZÉS	16
9. osztály	16
10. osztály	18
11. osztály	19
12. osztály	21
ÖT ÉVFOLYAMOS GIMNÁZIUMI KÉPZÉS NYELVI ELŐKÉSZÍTŐ ÉVFOLYAMMAL	22
9/NY. osztály	22
9. osztály	24
10. osztály	25
11. osztály	28
12. osztály	29
AZ ERKÖLCSTAN TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI AZ ALSÓ TAGOZATBAN (1-4. OSZTÁLY)	29
1–2. évfolyam	32
3–4. évfolyam	39
AZ ERKÖLCSTAN TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI A FELSŐ TAGOZATBAN (5-8. OSZTÁLY)	46
5–6. évfolyam	48
7–8. évfolyam	57
AZ ETIKA TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI A GIMNÁZIUMBAN (9-12. OSZTÁLY).....	65
11–12. évfolyam	65

ÁLTALÁNOS KONCEPCIÓ

A bibliaismeret tantárgy tanterve az elsajátítandó ismeretanyagot a 12 (13) év folyamán koncentrikus körökben dolgozza fel: ugyanazok a témák többször is érintve, egyre mélyebben és részletesebben, más-más szempontok szerint kerülnek elő. A négyéves alsószintű képzés során a Biblia teljes áttekintése történik meg az alsós gyermekek befogadói készségeinek szintjéhez alkalmazkodva. Ezt követi egy kétéves rendszerezés, majd 7-8. osztályban a kereszténység alaptanításaival, valamint a keresztény teológia és hitgyakorlat főbb kérdéseivel foglalkozó tanulmányok. A gimnáziumi években (9-12.) szisztematikus és részletes bibliatanulmányozás következik, melynek során a diákok a teljes Szentírást együtt feldolgozzák egy kronologikus olvasási módszert követve (együtt olvasva az egyazon időszakra, eseményekre vonatkozó leírásokat a különböző bibliai könyvekből).

A 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről 32. §, (1), j) pontja szerint „Ha a nevelési-oktatási intézményt egyházi jogi személy vagy a vallási tevékenységet végző szervezet tartja fenn (...) az etika tantárgy hittan tantárggyal kiváltható, amennyiben az iskola pedagógiai programja a hittan tantárgy vonatkozásában tartalmazza a Nat-ban az etikára meghatározott fejlesztési követelményeket és tartalmakat.”

Ennek általános koncepciója pedig a következő:

„110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet

a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról

I.1.1. Fejlesztési területek – nevelési célok

Az erkölcsi nevelés

A köznevelés alapvető célja a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, a cselekedeteikért és azok következményeiért viselt felelősségtudatuk elmélyítése, igazságérzetük kibontakoztatása, közösségi beilleszkedésük elősegítése, az önálló gondolkodásra és a majdani önálló, felelős életvitelre történő felkészülésük segítése. Az erkölcsi nevelés legyen életszerű: készítsen fel az elkerülhetetlen értékkonfliktusokra, segítsen választ találni a tanulók erkölcsi és életvezetési problémáira. Az erkölcsi nevelés lehetőséget nyújt az emberi lét és az embert körülvevő világ lényegi kérdéseinek különböző megközelítési módokat felölelő megértésére, megvitatására. Az iskolai közösség élete, tanárainak példamutatása támogatja a tanulók életében olyan nélkülözhetetlen készségek megalapozását és fejlesztését, mint a kötelességtudat, a munka megbecsülése, a mértéktartás, az együttérzés, a segítőkészség, a tisztelet és a tisztesség, a korrupció elleni fellépés, a türelem, a megértés, az elfogadás. A tanulást elősegítő beállítódások kialakítása – az önfegyelmőtől a képzelőtehetségen át intellektuális érdeklődésük felkeltéséig – hatással lesz egész felnőtt életükre, és elősegíti helyzetállásukat a munka világában is.

I.2.1. A köznevelési rendszer egyes feladataira és intézményeire vonatkozó külön szabályok

Az erkölcsstan oktatása

A nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései szerint az általános iskola 1-8. évfolyamán az erkölcsstan tantárgy oktatása kötelező tanórai keretben történik. Az erkölcsstan tantárgy anyagához 1-4. osztályban a Nat Magyar nyelv és irodalom, Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlat, valamint Művészetek műveltségterületének azok a fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai az irányadók, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelő beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat közvetítenek. Az 5-8. évfolyamon az erkölcsstan tantárgyra az Ember és társadalom műveltségterület Erkölcsstan, etika közműveltségi tartalmai érvényesek.

A hit- és erkölcsstan oktatására vonatkozó szabályok

A hit- és erkölcsstan oktatás tartalmát az egyházi jogi személy határozza meg.”

Ezért a fentebb elsőként leírt bibliaismereti munkával párhuzamosan, a megfelelő helyeken kapcsolódva az egyes bibliai történetek értelmezéséhez az etika tantárgyra meghatározott fejlesztési követelményeket és tartalmakat is beépítjük az oktatásba (ezt részletesen az alábbiakban tárgyaljuk).

Célok és feladatok

- A bibliaismeret című tantárgy tanításának célja a teljes ó- és újszövetségi Szentírás tartalmának, valamint az egyén, a család és a társadalom más csoportjai, a nemzet, és az egész emberiség számára szóló üzeneteinek megismertetése. A tantárgy célja, hogy a bibliai eseményeket történeti összefüggéseiben is megragadja, de mindenekelőtt segítse és erősítse olyan szilárd bibliai világnézet-világszemlélet kialakítását a tanulóknál, amelyet a mindennapi élet döntéshelyzeteiben is sikerrel tudnak alkalmazni (felebaráti szeretet, egymás tisztelete, tolerancia a másság iránt stb.).
- A Biblia az emberi lét nagy kérdéseire adott isteni válasz. A zsidó-keresztény kultúra a mai napig erős befolyást gyakorol a nemzetek történelmére, sorsára. A Tízparancsolat még ma is a nyugati civilizáció szellemi-erkölcsi alapját képezi, ezen alapulnak állami törvényeink. A tantárgy célja, hogy törvénytisztelő, család- és közösségcentrikus, kommunikatív, a társadalom polgári értékei iránt elkötelezett, azokat aktívan gyakorló személyek nevelését segítse elő.
- A diákok mellett, hogy tényszerű, pontos ismereteket szereznek a Bibliáról, annak transzcendens, történeti, kulturális, filozófiai, etikai stb. aspektusairól, kívánatos, hogy megértsék annak személyre szabott üzeneteit, kijelentéseit.
- A bibliaismeret célja, hogy megvizsgáljuk, mit mond a Biblia világunkról, hogyan jellemzi annak jelenlegi állapotát, s hogy ezekkel kapcsolatban milyen transzcendens jellegű kérdések és válaszok fogalmazódnak meg benne. Célunk azonban korántsem pusztán elméleti oktatás: a bibliai világszemlélet arra is képessé teszi a befogadókat, hogy megszerzett ismereteiket a gyakorlati életben is hasznosítsák, világképük összhangban álljon mindennapi életvitelükkel. Törekszünk arra, hogy a diákok a Biblia üzeneteinek

megismerése és elsajátítása által olyan pozitív életcélokkal tudjanak azonosulni, amelyek révén érett és értékes személyiségekké válnak, akik sikert érnek el családjukban, lakóhelyi- és munkaközösségükben, a társadalmi és gazdasági életben. Fontos célnak tekintjük, hogy a tanulók ne idegenedjenek el a mindennapi gyakorlati élettől, ne legyenek üres vallásos tradíciók hordozói, életük ne váljon szét egy „keresztényi” és egy „világi” gondolkozásra és viselkedésre, hanem az iskolát keresztény gondolkodású, kreatív emberekként hagyják el, akikre a társadalom is tud építeni.

FEJLESZTÉSI KÖVETELMÉNYEK

- A bibliaismeret tantárgy fontos szerepet játszik az ismeretszerzési- és feldolgozási képesség kialakításában. Szükséges, hogy a tanulók ismereteket szerezzenek a bibliai időkről, saját szűkebb és tágabb környezetükről, tudják azt értelmezni, és válaszoljanak arra megfelelő erkölcsi norma kialakításával. Fontos, hogy az ismereteket önállóan is értelmezzék, belőlük következtetéseket tudjanak levonni. Sajátítsák el a diákok a lexikonok, kézikönyvek, térképek használatának képességét, a Biblia könyveinek ismeretét. A különböző információk feldolgozása során képesek legyenek véleménynyilvánításra, következtetések és tanulságok levonására. Ismerjék fel a folyamatosságot a történelmi korok között a teremtéstől kezdve az apokaliptikus időkig, azok kiemelkedő, meghatározó fordulópontjait, eseményeit és karizmatikus személyiségeit. A tananyag feldolgozása során ismerjék meg azokat az elemzési, értelmezési szempontokat, értékrendeket, amelyek alapján képesek lesznek kialakítani véleményüket személyekről, helyzetekről, eseményekről, intézményekről.
- A bibliaismereti oktatásnak szerepe van abban is, hogy a tanulók gyakorlatot szerezzenek a szóbeli közlés területén, történetek elbeszélésében, a gimnáziumi években a retorika területén szónoklat, prédikálási képesség elsajátításában. Legyenek képesek rövid beszámolót, vázlatot, tudósítást írni a környezetükben zajló eseményekről biblikus szemléletmód alkalmazásával.
- Kiemelt fejlesztési területek az erkölcsstan, etika tantárgyból: „Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata. Az iskolai környezet, a pedagógusi példa, az osztályközösség élete a maga egészében nyeri el erkölcsi jelentőségét. A helyes magatartás és a jó döntés elveiről kialakított álláspontok párbeszéde végigkíséri a civilizáció történetét. Az erkölcsstan és az etika feladata, hogy megismertessen ezzel a hagyománnyal. Nem kész válaszokat kínál, hanem a kérdések felismerésére és értelmezésére törekszik. A morális helytállás értelmének sokoldalú megvilágításával segít különbséget tenni jó és rossz döntés között. Az etika oktatása feltárja, és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékelveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését.”

Tankönyvek – alsó tagozat

Biblia (csak 2. osztálytól - lehetőség szerint Károli Gáspár fordítását ajánljuk)

Szula Edit: Aranykönyv, Kedvenc bibliai történeteim 1-5. sorozat, Visual Games Kiadó
Action Bible, Patmosz kiadó
Az Aranykönyv feldolgozását segítő munkafüzetek
Egyéb segédanyagok
az alsós oktatók számára
Superbook (rajzfilmsorozat)
Hanna Barbara: A Biblia világa (rajzfilmsorozat)

Tankönyvek – felső tagozat

Biblia (lehetőség szerint Károli Gáspár fordítását ajánljuk)
Action Bible, Patmosz kiadó
Ajánlott:Derek Prince: A kereszténység hat alaptanítása. Hit Gyülekezete, 1997
Yohanan A. és Michael Avi-Y.: Bibliai Atlasz. (Carta Jeruzsálem) Szent Pál Akadémia, 1999

Tankönyvek – gimnázium

Biblia (lehetőség szerint Károli Gáspár fordítását ajánljuk)
Yohanan A. és Michael Avi-Y.: Bibliai Atlasz. (Carta Jeruzsálem) Szent Pál Akadémia, 1999
Kronologikus bibliaolvasás, Ószövetség. Szent Pál Akadémia, ideiglenes jegyzet
Kronologikus bibliaolvasás, Ószövetség. Szent Pál Akadémia, ideiglenes jegyzet
Hit Gyülekezete Sajtóosztálya: Szemelvények a Hit Gyülekezete történetéből – Az első 20 év.
Hit Gyülekezete, 1999
Hit Gyülekezete: Új Exodus . Teológiai és hitéleti folyóirat

ALSÓ TAGOZAT

1. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismerkedés a Bibliával. Az ismertebb ószövetségi történetek megértése. Szerepjátékok tanári irányítással egyes szám első személyben. A történetek élményszerű képi megjelenítése. Dalok megtanulása, vetélkedők szervezése.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
A teremtéstől Ábrahámig	A teremtés	2
	Kain és Ábel	1
	Noé bárkája	2
	A bábéli torony	1
	Ábrám útnak indul	1
	Sodoma és Gomora	1
	Izsák és Ismáel	2
	Ábrahám hite	2

Izsáktól Józsefig	A lánykérés	2
	Jákób és Ézsau	2
	Lábán házában	1
	Útban hazafelé	1
	József álmai	2
	Börtöntől a trónig	2
	József és testvérei	2
Mózesről Bálámig	Mózes születése	2
	Mózes, a szabadító	1
	Egyiptomi csapások	2
	Kivonulás Egyiptomból	1
	A Vörös-tenger kettéválik	1
	Vándorlás a pusztában	1
	Tízparancsolat	4
	Kánaán megkémlelése	1
	Az ércbíró	1
	Bálám szamara	1
Ráhábtól Sámuelig	Ráháb és a képek	1
	Jerikó ostroma	2
	Gedeon	2
	Sámson	1
	Sámson és Delila	1
	A moábita Ruth	1
	Sámuel	2
	Az elrabolt frigyűző	1
Saul és Dávid	Az első király	2
	Saul és Jonatán	2
	Egy betlehemi pásztorfiú	1
	Dávid és Góliát	2
	Saul meggyűlöli Dávidot	1
	Egy igazi barát	1
	Saul üldözi Dávidot	2
	Dávid, a király	2
Salamontól Eszterig	A bölcs király	2
	Jónás	2
	Dániel az oroszlánok vermében	1
	A tüzes kemence	2
	Eszter, a királynő	2
	Hámán bukása	1
	Összesen	74

Ezen felül 1. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„Az erkölcsstan tantárgy anyagához az 1–4. évfolyamon egyrészt a Nat Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.

1. Ön-és társismeret

1.1. Milyenek látom magam? Milyenek látnak engem mások?

1.2. Mi a legjobb bennem?

1.3. Kire szeretnék hasonlítani?”¹

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja saját szavaival elmondani az egyes bibliai történetek tartalmát, ismerje főszereplőit! Az órán tanult bibliai igék ismerete.

2. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A Biblia használata tanári segítséggel. A történetek kikeresése az evangéliumokból, a szövegek hangos olvasása. A hallott történetek képi megjelenítése. Rövidebb memoriterek megtanulása órai keretek között. Az ismeretek elmélyítése vetélkedők, szerepjátékok által.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Bevezetés az evangéliumok tanulmányozásába	Az evangéliumok szerzői	5
	Az evangélium jelentése	2
Jézus születése	Simeon, Anna	3
	Keresztelő János szolgálata	3
Jézus szolgálata	Jézus Názáretben	5
	Jézus, a galileai tanító	20
	Jézus utazásai	20
	Út Jeruzsálembe	3
	A feltámadás	3
Bevezetés a Tízparancsolat tanulmányozásába	Áttekintés rövidített formában	10

¹ Részletesen lásd e dokumentum végén a 33. oldaltól kezdődően.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
	Összesen:	74

Ezen felül 2. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„Az erkölcsstan tantárgy anyagához az 1–4. évfolyamon egyrészt a Nat Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.

1. Ön-és társismeret

1.4. Másokkal kapcsolatos értékek. Mi a jó és a fontos mások számára?”²

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja az evangéliumok sorrendjét! Tudja Jézus életének főbb szakaszait! Az evangéliumi történetek kikeresése önállóan.

3. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Ismerkedés a Biblia tartalmával, az Ószövetség – Újszövetség könyveinek kikeresési képessége. Az evangéliumok és az Apostolok cselekedetei kapcsolódása. Az egyház történetének folyamatossága a korai egyháztól napjainkig. Az imádkozás fajtái, módjai. Az ismeretek mélyítése rejtvények, szerepjátékok, vetélkedők által.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Apostolok cselekedetei	Az Egyház születése	2
	Pünkösöd	2
	Az Egyház terjedése	5
	Üldözések	4
	Pálfordulás	2
	Pál utazásai	3
Az újjászületésről	Megtérés	3
	Vízkereszttség	2
	Szent Szellem kereszttség	3
	Bizonyságtétel	4

² Részletesen lásd e dokumentum végén.

A keresztény egyház	A mai bibliai hitgyakorlás módjai	5
	A Hit Gyülekezete történetének főbb mozzanatai	2
Az imádságról	Az ószövetség imái: Ósatyák	3
	Mózes	2
	Anna	2
	Dávid zsoltárai	4
	Salamon	2
	Ezékiás	1
	Újszövetség: Jézus tanítása az imádságról, Miatyánk	8
Hegyi beszéd	Példázatok	7
	Boldogmondások	8
	Összesen:	74

Ezen felül 3. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„Az erkölcsstan tantárgy anyagához az 1–4. évfolyamon egyrészt a Nat Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.

2. Értékek és normák

2.1. Hagyományok, szokások, ünnepek a családukban, az országunkban.

2.2. Más családok, települések, országok hagyományai, szokásai, ünnepei.”³

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje az Apostolok cselekedetei főszereplőit, az azokhoz kapcsolódó eseményeket! Legyen rálátása az Egyház keletkezése és napjaink keresztény gyakorlatának összefüggésére! Ismerje az imádság fajtáit, módját, célját! A megismert tananyagról összefüggő felelet. Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján.

4. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

³ Részletesen lásd e dokumentum végén.

A Biblia önálló használata. Újszövetségi levelek áttekintése. Rövid ismertetés a Jelenések könyve alapján az eszkatológiai eseményekről. A Tízparancsolat alapján erkölcsi nevelés, kiegészítve a Példabeszédekben található egyes kiemelt ellentétpárokkal (bölcs-bolond). Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Újszövetségi levelek	Pál apostol levelei Jakab Péter János levelei	10 2 4 8
Erkölcsei tanítások és a Tízparancsolat	Viselkedés, jellem, kapcsolatok kérdésköre a II. Mózes 20. és a Példabeszédek alapján.	40
Bibliai idők életmódjáról	Pénz, súly, mértékegység Életmód, szokások, foglalkozások	10
	Összesen:	74

Ezen felül 4. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„Az erkölcstan tantárgy anyagához az 1–4. évfolyamon egyrészt a Nat Ember és társadalom Történelem tematikája, másrészt a Magyar nyelv és irodalom, az Ember és társadalom, az Életvitel és gyakorlat, valamint a Művészetek, továbbá az Ember és természet műveltségterületek azon fejlesztési követelményei és közműveltségi tartalmai irányadóak, amelyek az életkori sajátosságoknak megfelelően közvetítik az alábbi beszélgetési témákat, magatartásmintákat, életvezetési szokásokat.

2. Értékek és normák

2.3. Együttélési szabályok, közös szabályalkotás.”⁴

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja a Levelek sorrendjét, írót, fontosabb szakaszok előfordulási helyét! Ismerje a Tízparancsolatot! Ismerje a megtanult tananyagot, tudjon arról összefüggően számot adni szóban vagy írásban! Legyen készséges a tanult bibliai erkölcsi tanításokat személyes életében is megvalósítani, és belső meggyőződésből jó döntéseket hozni!

FELSŐ TAGOZAT

5. osztály

⁴ Részletesen lásd e dokumentum végén.

Belépő tevékenységformák

Tájékozódás a Biblia írásának körülményei, ihletettsége területén. Kutatás, információgyűjtés a Biblia-fordításokról. Összefüggő felelet a megismert tananyagról. Jelen korunk társadalmi, erkölcsi körülményeinek és a Biblia világának harmóniája, illetve disszonanciája – felismerési készség. Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján. Tájékozódás térképen az ókori Kelet és Izrael vonatkozásában. Átfogó kép a Biblia üzenetéről, képesség és készség a gyakorlati alkalmazásra a hétköznapokban.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
A Biblia keletkezése	Hogyan írták a Bibliát?	2
	Miként vált egy könyvvé?	2
	Megbízhatóság	2
Fordítások	A sötét korszak	1
	Úttörő hittérítők	2
	Reformáció	2
	Nyomtatás	1
Bevezetés a Bibliába	A Biblia hatása	3
	A Biblia üzenete	3
	A Biblia Istene	4
A Biblia könyvei	Törvény	5
	Történeti könyvek	5
	Bölcsesség könyvek	5
	Próféták könyvei	6
	Újszövetség: négy evangélium	6
	Apostolok cselekedetei	8
	Levelek	6
	Jelenések könyve	2
A Biblia megértése	Hol íródott, mikor és miért?	2
	Mit eredményez az Igéhez való visszatérés?	3
A Biblia földje	Földrajzi és történelmi ismeretek Izraelről	4
	Összesen:	74

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja a Biblia könyveinek sorrendjét! Helyezze megfelelő csoportosításba azokat! Tudjon a fontosabb események, történések főszereplőiről beszélni, ismerje jelentőségüket! Ismerje az ókori Kelet és Izrael térképét, használva a fontosabb helyszíneket!

6. osztály

Belépő tevékenységformák

Tájékozódási és felismerési készség a bibliai korszakok tekintetében. Fontos bibliai események felismerése, időbeli elhelyezése. Az egyetemes emberi történelem elhelyezése Isten üdvtörténeti tervében. Korunk társadalmi és erkölcsi állapotának értelmezése a Biblia alapján. A megismert tananyagról összefüggő felelet. Eszkatológiai eseményekről való tájékozódás. Kreáció, generáció, degeneráció és regeneráció folyamatának megértése. A személyes felelősség felismerése az emberi sors alakulásában. A főbb üdvtörténeti események alapján meghatározott korszakok áttekintése, a korszakváltások körülményei. Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
A teremtés	Az univerzum teremtésétől az ember teremtéséig.	4
Az első korszak – Éden	Az ártatlanság ideje. Az ember teremtésétől a bűnesetig és a kiűzetésig	2
A második korszak – az özönvíz előtt	A lelkiismeret ideje. Az Éden kertjéből történt kiűzetéstől az özönvízig	8
A harmadik korszak – az özönvíz után	Az ember felelősségének ideje. Az özönvíztől a bábeli szétszóratásig	4
A negyedik korszak – a pátriárkák	Az ígélet ideje. Ábrám elhívásától az egyiptomi szolgaságig	12
Az ötödik korszak – törvény alatt	Az exodustól Salamonig. A királyság felosztásától a babiloni fogságig. A helyreállítástól az Ószövetség végéig Az Újszövetség kezdetétől Jézus keresztre feszítéséig és mennybemeneteléig	16
A hatodik korszak – végső idő	Pünkösdtől Jézus eljöveteleig. A kegyelem ideje. Pünkösdtől a hívők elragadtatásáig. A nyomorúság ideje. A nagy elszakadástól Jézus eljöveteleig hatalomban és dicsőségben	12
A hetedik korszak – teljesség	Eljövendő korszak. Jézus megjelenésétől az örökkévalóságig	8
Ünnepek	A Biblia főbb ünnepei	8
	Összesen:	74

Ezen felül a 6. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„1. Az emberi természet

1.1. Ember és természet.

1.2. Test és lélek. Egészség, betegség, fogyatékoság, egészség.

1.3. Ösztön, érzés, érzelem. Értelem, akarat.

- 1.4. Nyelv és gondolkodás. Tudás, képesség, tehetség.
2. Erkölcsi személyiség, emberi társaság
 - 2.1. Szokás, hagyomány, szabály, illem.
 - 2.2. A lelkiismeret. Jó és rossz, bűn és erény.
 - 2.3. Az ember mint értékelő és erkölcsi lény.
 - 2.4. Önállóság, alkalmazkodás, engedelmesség. Őszinteség és hazugság.”⁵

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja a bibliai korszakok sorrendjét! Ismerje a korszakok meghatározó, karizmatikus személyiségeit és a történéseket! Legyen rálátása a teremtés, elszakadás és helyreállítás folyamatára!

7. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A legalapvetőbb hitéleti tevékenység elsajátítása. Alakuljon ki a bibliaolvasás, imádkozás, tanúságtevés, istentisztelet látogatása, mely a négy "életben tartó" fundamentális alaplépés. A tanítás mellett belép a nevelés. Mindez az ösztönzés, inspirálás eszközével, tiszteletben tartva a diákok lelkiismeretét, döntésének szabadságát. A kereszténység legfontosabb alaptanításainak ismerete. A megismert tananyagról összefüggő felelet.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Isten Igéje	Isten Igéje. Természete és tekintélye	10
A kereszténység hat alaptanítása	A megváltás lényege	6
	A megtérés	6
	A hit	4
	A vízkeresztség	4
	Keresztség a Szent Szellemben	4
	Az újjászületés	4
	A kézrátétel	4
	A halottak feltámadása	4
Az örök ítélet	4	
A hitélet gyakorlati alapjai	Az imádkozás	10
	Közösség az írott és prédikált Igével	6

⁵ Részletesen lásd e dokumentum végén.

	Az istentisztelet	4
	A tanúságtézés	4
	Összesen:	74

Ezen felül a 7. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„3. Társas kapcsolatok

- 3.1. Társaink. Barátság, szeretet, tisztelet, segítő kapcsolat.
- 3.2. Nemiség, szerelem. A házasság. Család, otthonteremtés.
- 3.3. Előítélet, bizalom, együttérzés.
- 3.4. Nemzeti, nemzetiségi és etnikai hovatartozás, etnikai együttélés, etnikai háttérű konfliktusok.

4. Az emberi társadalom

- 4.1. Egyén és közösség. Társadalmi igazságosság. Szegények és gazdagok.
- 4.2. Szabadság és korlátozottság.
- 4.3. Munka, alkotás. Értelmes élet, boldogulás. Jól lét és jólét.
- 4.4. Jog, hatalom, politika, demokrácia.”⁶

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje az egyes témakörökhöz tartozó bibliai vonatkozásokat, igehelyeket! A kijelölt irodalom olvasása. A diák lelkiismereti szabadságát tiszteletben tartva az osztályzásban a tárgyi tudás, a kijelölt tananyag ismerete és visszaadásának képessége jelenik meg.

8. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A keresztény teológia és hitgyakorlat kérdéseinek áttekintése. A keresztény életvitel és világnézet kialakításához szükséges ismeretek rendszerezése. A megismert tananyagról összefüggő felelet. Alapvető információk és tájékozottság a kötelező irodalom segítségével.

⁶ Részletesen lásd e dokumentum végén.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Az Istenről szóló tanítás	Isten, az Atya	3
	Isten, a Fiú	3
	Krisztus isteni és emberi természete	3
	Isten, a Szent Szellem	2
Az üdvterv	Az angyalok	2
	A Sátán bukása és királysága	2
	Az ember teremtésének célja	4
	A bűnbeesés és következményei	2
	Az üdvtörténet: az Isten és ember közötti szövetségek története	4
	Bűn és bűnismeret Isten Igéje alapján	2
	A Megváltás aspektusai és gyümölcsei	4
	A Megváltás birtokbavétele: a hit és a hit cselekedete	3
	A megigazulás	2
A Szent Szellem	A Szent Szellem személye	2
	A Szent Szellem ajándékai	2
	A Szent Szellem gyümölcsei	2
	A Szent Szellem vezetése	2
	A Szent Szellem kenete	2
Egyházi szolgálat	Az Egyház	2
	Dicséret és imádás	2
	Tanítványság	2
	A szolgálat, szolgáló szív	2
	Adakozás	2
	Az úrvacsora	2
	A hatalom négy területe a világban	2
	Az Egyház vezetése I.: szolgálati ajándékok	2
	Az Egyház vezetése II.: presbitérium, diakónusok, az engedelmesség kérdései	2
	Isteni rend a családban	2
	Munkahely és az anyagi élet	2
	Az államhoz való viszony	2
	Szellemi hadviselés	2
	A jövő	Az eljövendő dolgok (eszkatológia)
	Összesen:	74

Ezen felül a 8. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„5. A vallás világa

5.1. Meggyőződés, hit, világnézet.

5.2. A vallás mint lelki jelenség.

5.3. Vallási közösség és vallási intézmény.

5.4. Vallási népszokások.

6. A kereszténység és Európa

6.1. A nagy világvallások világképe és erkölcsi tanításai.

6.2. A zsidó és a keresztény vallás a Biblia tükrében.

6.3. A kereszténység története. Az európai civilizáció és kultúra zsidó–keresztény gyökerei.

6.4. A keresztény valláserkölc és a kereszténység világi tanításai. Párbeszéd, együttműködés vallásos és nem vallásos emberek között.

6.5 Új vallási mozgalmak.”⁷

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje a tananyagot, szóban és írásban képes legyen visszaadni! A kijelölt irodalom elolvasása, a témákhoz kötődő bibliai idézetek, igehelyek pontos ismerete. A gyakorlati alkalmazás nem kötődik a továbbhaladáshoz, mivel az ilyen tevékenység hiteles módon csak szabad döntésből valósulhat meg.

NÉGY ÉVFOLYAMOS GIMNÁZIUMI KÉPZÉS

9. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A kronologikus olvasási koncepció elsajátítása: hogyan dolgozzuk fel párhuzamosan az ugyanarra az időre vonatkozó bibliai könyveket. A mózesi Törvény tanulmányozásával felismerési készség kialakulása az ókori, valamint újszövetségi izraeli társadalom alapstruktúráját, életviszonyait, társadalmi belső életét, szabályait illetően. A Törvény óriási erkölcsnemesítő-, fejlesztő hatásának felismerése annak ellenére, hogy a keresztény életvitel ennek nincs alávetve. Etikai kérdések.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Mózes első könyve	A teremtés	4
	A bűnbeesés	2

⁷ Részletesen lásd e dokumentum végén.

	Káin és Ábel	1
	A lelkiismereti kor az özönvízig	2
	Az özönvíz	2
	A népek eredete	2
	A Bábel tornya	1
	Ábrahám elhivatása és élete	3
	Az Ábrahámnak adott áldások és ezek feltételei	4
	Izsák élete	2
	Jákob élete	2
	József és testvérei	2
	Jákob próféciai	1
	Jób könyve	4
	Az egyiptomi fogság	2
Mózes második könyve	Mózes felemelkedése és a kivonulás Egyiptomból	4
	A Tízparancsolat	4
	Az aranyborjú	1
	A Szent Sátor részletei	6
Mózes harmadik könyvétől Mózes ötödik könyvéig	A papi szolgálat a Sátorban – áldozatok	4
	A tisztasági törvények	1
	A felebaráti erkölcsi törvények	1
	A mózesi ünnepkör	4
	Vándorlás a sivatagban	2
	A hét lázadás Mózes ellen és következményeik	4
	Bálám története	1
	Egyéb törvények (menedékvárosok stb.)	1
	Az ország ígérete	1
	Mózes utolsó beszédei az új generációhoz	1
	Az okkultizmus tilalma	1
	Az ún. „palesztinai szövetség” megkötése	1
	A Törvény áldása és átká	2
	Mózes befejező próféciai és imája (90. zsoltár)	1
	Összesen:	74

Ezen felül a 9. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„1. Az erkölcsi gondolkodás alapjai

1.1. Tények és értékek. A cselekedet erkölcsi megítélése. Etikai álláspontok a jó és a rossz ismeretének eredetéről. A szenvedés kérdése.

1.2. Hit és vallás. A világvallások emberképe és erkölcsi tanítása.

1.3. A cselekvő szeretet. Az ember kitüntetett léthelyzete, bűne és jóra valóssága. A vallás erkölcsi értékei a világi etikában.

2. Törvény és lelkiismeret

- 2.1. Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokás, hagyomány, törvény. Az egyén választása.
- 2.2. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.
- 2.3. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Erkölcsi érzék, erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Önmegvalósítás és önkorlátozás.”⁸

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja Ábrahám áldásait, azok feltételeit! Ismerje a Tízparancsolatot, a Szent Sátor felépítését és az ünnepek sorrendjét, tartalmát! A Törvény viszonylag részletesebb ismerete. Készítsen olvasónaplót megadott szempontok alapján! A történelmi eseményekről, a megismert tananyagról összefüggő felelet. Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján.

10. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az áttekintett korszak alapos ismerete, különös tekintettel Dávid életére és királyságára, Salamon irodalmi munkásságára. Dávid sátora, a Zsoltárok könyve keletkezése, a zsoltárok ismerete. Salamon élete, a Példabeszédek könyve, valamint a Prédikátor könyve, azaz a bölcsességi irodalom tartalmának ismerete, elemzése. A megismert tananyagról összefüggő felelet.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Józsué könyve	Józsué elfoglalja az országot	3
	Az ország felosztása	2
Bírák	A bírák korának általános jellemzése	2
	Debóra és Bárák	2
	Gedeon	2
	Sámson	2
	A hanyatlás	2
Ruth	Ruth könyve	2
Sámuel	Sámuel életének első ideje	3
	A nép királyt kér	2
Saul	Saul kiválasztása	2
	Saul élete, hibái	2
Dávid és a zsoltárok	Dávid kiválasztása és felkenése	2
	Dávid felemelkedése	3

⁸ Részletesen lásd e dokumentum végén.

	Dávid üldözései	2
	Dávid száműzetése és Saul bukása	3
	Dávid királyságának kezdete	2
	A jeruzsálemi istentisztelet megalapítása	3
	Dávid sátrának jelentősége, a zsoltárok születése	3
	Dávid sikerei és bűne	2
	Dávid újabb üldöztetései	2
	Dávid népszámlálása és a Templom megalapítása	2
	A Zsoltárok könyve	12
Salamon és művei	Salamon életének első időszaka, bölcsessége és gazdagsága	3
	A Templom	3
	A Példabeszédek könyve	4
	Salamon bukása, a Prédikátor könyve és az Énekek éneke	2
	Összesen:	74

Ezen felül a 10. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„3. A kapcsolatok világa

3.1. Én és Te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás. Szülők és gyermekek. Otthon, család.

3.2. Én és Mi. Egyén és közösség. Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek.

3.3. Mi és Ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A társadalmi igazságosság kérdése.

3.4. Erkölcs és politika. Magánérdek és közjó. Részvétel a közéletben. A közélet tisztasága. Szólásszabadság és a nyilvános beszéd felelőssége az információs társadalomban.”⁹

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje a fontosabb eseményeket, történéseket és jelentőségüket, a kiemelkedő személyiségek hatását, történelemformáló szerepét! Ismerje a könyvek tartalmát, üzenetét! Készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján! Tájékozódjon térképen, mint például az ország felosztása esetében!

11. osztály

⁹ Részletesen lásd e dokumentum végén.

Belépő tevékenységformák

A kronologikus bibliaolvasás kiterjesztése a prófétai könyvek és a történeti könyvek párhuzamos tanulmányozására. Áttekintési képesség kifejlesztése, melynek során ez a párhuzamosság esetenként öt könyvet átölel. Tájékozódási és felismerési képesség arról, hogyan értékelték a próféták konkrét társadalmi, politikai vagy egyéni sors-eseményeket. Az egyes történések teljes mélységében való megismerése.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Izrael királyságának története	Salamon bukásának következményei: az ország kettészakadása	2
	A nagy erkölcsi romlás	2
	Illés próféta	5
	Elizeus és Jéhu ideje	5
	A két Joás király ideje, a szír pusztítások	2
	Uzziás király ideje	5
	Az asszír fogság kezdete	4
	Ésaiás próféciái	3
Júda királyságának története	Ezékiás	2
	Ésaiás utolsó próféciái	4
	Manasse és Jósiás király	2
	Jeremiás próféciái Jósiás király idejében	2
	A babilóni fogságravitel első hulláma	3
	A fogságravitel második hulláma	5
	Sedékiás pártütése	3
	Jeruzsálem két éves ostromának időszaka	5
	Jeruzsálem eleste	2
	Ezékiel próféciái Jeruzsálem eleste után	2
A babilóni fogság vége	5	
Helyreállítás	Hazatérés és a Templom újjáépítése	5
	Eszter könyve	2
	Ezdrás és Nehémiás	2
	Ezdrás munkássága és az utolsó próféta: Malakiás	2
	Összesen:	74

Ezen felül a 10. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„4. Korunk erkölcsi kihívásai

4.1. Az ökológiai válság mint erkölcsi probléma. Kötelességeink más élőlények iránt. A környezettudatos életmód.

4.2. Világszegénység – a szegények világa. Demográfiai egyenlőtlenségek és következményeik.

- 4.3. A közösségi és társadalmi korrupció problémája
 4.4. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.
 4.5. Az emberiség közös öröksége és a jövő nemzedékek jogai.”¹⁰

A továbbhaladás feltételei

A diák megfeleljen a folyamatos bibliaolvasást ellenőrzendő teszteken! Készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján! Ismerje a próféták neveit, üzenetének jellegét, azokat időben el tudja helyezni! Összefüggő felelet a megismert tananyagról.

12. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az Újszövetség olvasása kronologikus sorrendben, kezdve a négy evangélium párhuzamos tanulmányozásával. Jézus szolgálata ritmusának, felépítésének, időbeli szakaszainak feltérképezése.

Az Apostolok cselekedete és az apostoli levelek ugyancsak kronologikus tanulmányozása. Az újszövetségi íráskor konkrét koron túlmutatató üzeneteinek felismerése, a jelen korra vonatkozó tanulságai.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Jézus élete és szolgálata	Jézus születése, életének első időszaka	2
	Tevékenységének kezdete	2
	Jézus korai júdeai és galileai tevékenysége	2
	Az ún. „első galileai szolgálat”	4
	A hegyi beszéd	6
	A „második galileai szolgálat”	2
	A „harmadik galileai szolgálat”	2
	A felmenetel Jeruzsálembe	2
	A „pereai szolgálat” és a visszatérés Jeruzsálembe	2
	A pészach ünnepe és az utolsó vacsora	2
Jézus szenvedése, halála és feltámadása	2	
Apostolok cselekedete Pálig	Az apostolok cselekedetei Jeruzsálemben	4
	Az első pogányok megtérése	3
Pál élete, szolgálata és levelei	Pál első missziós útja	3
	Pál második missziós útja	4
	Pál Epheszoszban	2
	Korinthosziakhoz írt 1. levél	2
	Korinthosziakhoz írt 2. levél	2
	Pál újra Görögországban. A Rómaiakhoz írt levél	4

¹⁰ Részletesen lásd e dokumentum végén.

	Pál fogsága és útja Rómába	2
	A római fogságból írt levelek	4
	A zsidókeresztény levelek	4
	Pál pásztori levelei	2
	A két „főapostoli végrendelet-levél”	4
Az első évszázad utolsó évtizedei	Júdás és János levelei	2
	János apostol jelenéseinek könyve	4
	Összesen:	74

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje az újszövetségi kor általános jellemzőit! Ismerje fel Jézus szolgálatának stratégiáját, feltételezve, hogy tevékenysége nem improvizáció volt!

A Biblia folyamatos olvasása. A Biblia meghatározott könyveiről írásbeli, illetve szóbeli felelet. A diák készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján.

ÖT ÉVFOLYAMOS GIMNÁZIUMI KÉPZÉS NYELVI ELŐKÉSZÍTŐ ÉVFOLYAMMAL

9/NY. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A kronologikus olvasási koncepció elsajátítása: hogyan dolgozzuk fel párhuzamosan az ugyanarra az időre vonatkozó bibliai könyveket. A mózesi Törvény tanulmányozásával felismerési készség kialakulása az ókori, valamint újszövetségi izraeli társadalom alapstruktúráját, életviszonyait, társadalmi belső életét, szabályait illetően. A Törvény óriási erkölcsnemesítő-, fejlesztő hatásának felismerése annak ellenére, hogy a keresztény életvitel ennek nincs alávetve. Etikai kérdések.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Mózes első könyve	A teremtés	4
	A bűnbeesés	2
	Káin és Ábel	1
	A lelkiismereti kor az özönvízig	2
	Az özönvíz	2
	A népek eredete	2
	A Bábel tornya	1
	Ábrahám elhivatása és élete	3
	Az Ábrahámnak adott áldások és ezek feltételei	4
	Izsák élete	2
Jákob élete	2	

	József és testvérei	2
	Jákob próféciai	1
	Jób könyve	4
	Az egyiptomi fogság	2
Mózes második könyve	Mózes felemelkedése és a kivonulás Egyiptomból	4
	A Tízparancsolat	4
	Az aranyborjú	1
	A Szent Sátor részletei	6
Mózes harmadik könyvétől Mózes ötödik könyvéig	A papi szolgálat a Sátorban – áldozatok	4
	A tisztasági törvények	1
	A felebaráti erkölcsi törvények	1
	A mózesi ünnepkör	4
	Vándorlás a sivatagban	2
	A hét lázadás Mózes ellen és következményeik	4
	Bálám története	1
	Egyéb törvények (menedékvárosok stb.)	1
	Az ország ígérete	1
	Mózes utolsó beszédei az új generációhoz	1
	Az okkultizmus tilalma	1
	Az ún. „palesztinai szövetség” megkötése	1
	A Törvény áldása és átká	2
	Mózes befejező próféciai és imája (90. zsoltár)	1
	Összesen:	74

Ezen felül a 9. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„1. Az erkölcsi gondolkodás alapjai

1.1. Tények és értékek. A cselekedet erkölcsi megítélése. Etikai álláspontok a jó és a rossz ismeretének eredetéről. A szenvedés kérdése.

1.2. Hit és vallás. A világvallások emberképe és erkölcsi tanítása.

1.3. A cselekvő szeretet. Az ember kitüntetett léthelyzete, bűne és jóra valóssága. A vallás erkölcsi értékei a világi etikában.

2. Törvény és lelkiismeret

2.1. Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokás, hagyomány, törvény. Az egyén választása.

2.2. A lelkiismeret szabadsága és a személy erkölcsi felelőssége. Szándék és következmény.

2.3. Az erények és a jó élet céljai. A jellem. Erkölcsi érzék, erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Önmegvalósítás és önkorlátozás.”¹¹

¹¹ Részletesen lásd e dokumentum végén.

A továbbhaladás feltételei

A diák tudja Ábrahám áldásait, azok feltételeit! Ismerje a Tízparancsolatot, a Szent Sátor felépítését és az ünnepek sorrendjét, tartalmát! A Törvény viszonylag részletesebb ismerete. Készítsen olvasónaplót megadott szempontok alapján! A történelmi eseményekről, a megismert tananyagról összefüggő felelet. Szóbeli vagy írásbeli felelet meghatározott memoriterek alapján.

9. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az áttekintett korszak alapos ismerete, különös tekintettel Dávid életére és királyságára, Salamon irodalmi munkásságára. Dávid sátora, a Zsoltárok könyve keletkezése, a zsoltárok ismerete. Salamon élete, a Példabeszédek könyve, valamint a Prédikátor könyve, azaz a bölcsességi irodalom tartalmának ismerete, elemzése. A megismert tananyagról összefüggő felelet.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Józsué könyve	Józsué elfoglalja az országot	3
	Az ország felosztása	2
Bírák	A bírák korának általános jellemzése	2
	Debóra és Bárak	2
	Gedeon	2
	Sámson	2
	A hanyatlás	2
Ruth	Ruth könyve	2
Sámuel	Sámuel életének első ideje	3
	A nép királyt kér	2
Saul	Saul kiválasztása	2
	Saul élete, hibái	2
Dávid és a zsoltárok	Dávid kiválasztása és felkenése	2
	Dávid felemelkedése	3
	Dávid üldözései	2
	Dávid száműzetése és Saul bukása	3
	Dávid királyságának kezdete	2
	A jeruzsálemi istentisztelet megalapítása	3
	Dávid sátrának jelentősége, a zsoltárok születése	3
	Dávid sikerei és bűne	2
	Dávid újabb üldöztetései	2
	Dávid népszámlálása és a Templom megalapítása	2

	A Zsoltárok könyve	12
Salamon és művei	Salamon életének első időszaka, bölcsessége és gazdagsága	3
	A Templom	3
	A Példabeszédek könyve	4
	Salamon bukása, a Prédikátor könyve és az Énekek éneke	2
	Összesen:	74

Ezen felül a 10. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„3. A kapcsolatok világa

3.1. Én és Te. Szeretet, barátság, szerelem, szexualitás. Szülők és gyermekek. Otthon, család.

3.2. Én és Mi. Egyén és közösség. Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek.

3.3. Mi és Ők. Többség és kisebbség. Szolidaritás, kölcsönös segítség. A társadalmi igazságosság kérdése.

3.4. Erkölcs és politika. Magánérdek és közjó. Részvétel a közéletben. A közélet tisztasága. Szólásszabadság és a nyilvános beszéd felelőssége az információs társadalomban.”¹²

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje a fontosabb eseményeket, történéseket és jelentőségüket, a kiemelkedő személyiségek hatását, történelemformáló szerepét! Ismerje a könyvek tartalmát, üzenetét! Készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján! Tájékozódjon térképen, mint például az ország felosztása esetében!

10. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

A kronologikus bibliaolvasás kiterjesztése a prófétai könyvek és a történeti könyvek párhuzamos tanulmányozására. Áttekintési képesség kifejlesztése, melynek során ez a párhuzamosság esetenként öt könyvet átölel. Tájékozódási és felismerési képesség arról, hogyan értékelték a próféták konkrét társadalmi, politikai vagy egyéni

¹² Részletesen lásd e dokumentum végén.

sors-eseményeket. Az egyes történetek teljes mélységében való megismerése.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Izrael királyságának története	Salamon bukásának következményei: az ország kettészakadása	2
	A nagy erkölcsi romlás	2
	Illés próféta	5
	Elizeus és Jéhu ideje	5
	A két Joás király ideje, a szír pusztítások	2
	Uzziás király ideje	5
	Az asszír fogság kezdete	4
	Ésaiás próféciái	3
Júda királyságának története	Ezékiás	2
	Ésaiás utolsó próféciái	4
	Manasse és Jósiás király	2
	Jeremiás próféciái Jósiás király idejében	2
	A babilóni fogságravitel első hulláma	3
	A fogságravitel második hulláma	5
	Sedékiás pártütése	3
	Jeruzsálem két éves ostromának időszaka	5
	Jeruzsálem eleste	2
	Ezékiel próféciái Jeruzsálem eleste után	2
A babilóni fogság vége	5	
Helyreállítás	Hazatérés és a Templom újjáépítése	5
	Eszter könyve	2
	Ezdrás és Nehémiás	2
	Ezdrás munkássága és az utolsó próféta: Malakiás	2
	Összesen:	74

Ezen felül a 10. osztályban az egyes bibliai történetekhez a megfelelő helyeken az etika tantárgy alábbi elemeit is beépítjük az oktatásba, nevelésbe:

„4. Korunk erkölcsi kihívásai

4.1. Az ökológiai válság mint erkölcsi probléma. Kötelességeink más élőlények iránt. A környezettudatos életmód.

4.2. Világszegénység – a szegények világa. Demográfiai egyenlőtlenségek és következményeik.

4.3. A közösségi és társadalmi korrupció problémája

4.4. Az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus mint erkölcsi dilemma.

4.5. Az emberiség közös öröksége és a jövő nemzedékek jogai.”¹³

¹³ Részletesen lásd e dokumentum végén.

A továbbhaladás feltételei

A diák megfeleljen a folyamatos bibliaolvasást ellenőrzendő teszteken! Készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján! Ismerje a próféták neveit, üzenetének jellegét, azokat időben el tudja helyezni! Összefüggő felelet a megismert tananyagról.

11. osztály

Évi óraszám: 74

Belépő tevékenységformák

Az Újszövetség olvasása kronologikus sorrendben, kezdve a négy evangélium párhuzamos tanulmányozásával. Jézus szolgálata ritmusának, felépítésének, időbeli szakaszainak feltérképezése.

Az Apostolok cselekedete és az apostoli levelek ugyancsak kronologikus tanulmányozása. Az újszövetségi írárok konkrét koron túlmutató üzeneteinek felismerése, a jelen korra vonatkozó tanulságai.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Jézus élete és szolgálata	Jézus születése, életének első időszaka	2
	Tevékenységének kezdete	2
	Jézus korai júdeai és galileai tevékenysége	2
	Az ún. „első galileai szolgálat”	4
	A hegyi beszéd	6
	A „második galileai szolgálat”	2
	A „harmadik galileai szolgálat”	2
	A felmenetel Jeruzsálembe	2
	A „pereai szolgálat” és a visszatérés Jeruzsálembe	2
	A pészach ünnepe és az utolsó vacsora	2
Jézus szenvedése, halála és feltámadása	2	
Apostolok cselekedete Pálig	Az apostolok cselekedetei Jeruzsálemben	4
	Az első pogányok megtérése	3
Pál élete, szolgálata és levelei	Pál első missziós útja	3
	Pál második missziós útja	4
	Pál Epheszoszban	2
	Korinthosziakhoz írt 1. levél	2
	Korinthosziakhoz írt 2. levél	2
	Pál újra Görögországban. A Rómaiakhoz írt levél	4
	Pál fogsága és útja Rómába	2
	A római fogságból írt levelek	4
	A zsidókeresztény levelek	4
Pál pásztori levelei	2	
A két „főapostoli végrendelet-levél”	4	
Az első évszázad utolsó évtizedei	Júdás és János levelei	2
	János apostol jelenéseinek könyve	4
	Összesen:	74

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje az újszövetségi kor általános jellemzőit! Ismerje fel Jézus szolgálatának stratégiáját, feltételezve, hogy tevékenysége nem improvizáció volt!

A Biblia folyamatos olvasása. A Biblia meghatározott könyveiről írásbeli, illetve szóbeli felelet. A diák készítsen olvasónaplót a megadott szempontok alapján.

12. osztály

Évi óraszám: 64

Belépő tevékenységformák

A keresztény teológia és hitgyakorlat kérdéseinek az alapoknál magasabb áttekintése. A keresztény életvitel és világnézet kialakításához szükséges ismeretek rendszerezése. A megismert tananyagról összefüggő felelet. Alapvető információk és tájékozottság a kötelező irodalom segítségével.

Témakörök	Tartalmak	Óraszám
Egyházi szolgálat	Az Egyház	4
	Dicséret és imádás	4
	Tanítványság	4
	A szolgálat, szolgáló szív	4
	Adakozás	4
	Az úrvacsora	4
	A hatalom négy területe a világban	4
	Az Egyház vezetése I.: szolgálati ajándékok	4
	Az Egyház vezetése II.: presbitérium, diakónusok, az engedelmesség kérdései	4
	Isteni rend a családban	4
	Munkahely és az anyagi élet	4
	Az államhoz való viszony	4
	Szellemi hadviselés	4
A jövő	Az eljövendő dolgok (eszkatológia)	12
	Összesen:	64

A továbbhaladás feltételei

A diák ismerje a tananyagot, szóban és írásban képes legyen visszaadni! A kijelölt irodalom elolvasása, a témákhoz kötődő bibliai idézetek, igehelyek pontos ismerete. A gyakorlati alkalmazás nem kötődik a továbbhaladáshoz, mivel az ilyen tevékenység hiteles módon csak szabad döntésből valósulhat meg.

AZ ERKÖLCSTAN TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI AZ ALSÓ TAGOZATBAN (1-4. OSZTÁLY)

Az erkölcsstan alapvető *feladata* az erkölcsi nevelés, a gyerekek közösséghez való viszonyának, értékrendjüknek, normarendszerüknek, gondolkodás- és viselkedésmódjuknak a fejlesztése, alakítása. A multidiszciplináris jellegű tantárgy legfontosabb pedagógiai jellemzője ezért az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a tanulók viselkedésének belső szabályozó erőivé váljanak.

A tantárgy *középpontjában* a formálódó gyermeki személyiség áll – testi, szellemi és lelki értelemben. Ez határozza meg a tanulás-tanítás folyamatát, illetve a tartalmának szerkezetét. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint hazánk Alaptörvénye rögzíti az ember elidegeníthetetlen jogát az élethez és a szabadsághoz, következésképpen az erkölcsstan a személy egyediségét és méltóságát helyezi a középpontba. Erre az alapelvre kell épülnie minden társas kapcsolatnak és közösségi szerveződésnek. Az erkölcsstan magába foglalja az ember minden fontos viszonyulását – önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz –, mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat.

Az erkölcsi nevelés fő *célja* a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, az európai civilizációban általánosan elfogadott erkölcsi értékek tanulmányozása és ezek alkalmazása a mindennapokban – azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban. Az erkölcsi kérdésekről való gondolkodás során az elemi értékek fokozatosan értékrenddé, többé-kevésbé koherens, folyamatosan formálódó meggyőződéseké állnak össze, amelyek később meghatározó módon befolyásolják a felnőttkori életmódot, életfelfogást és életminőséget.

A cselekedetek és az elmulasztott cselekedetek, a társadalmi teljesítmények megítéléséről azonban csak akkor folyhat értelmes párbeszéd, ha léteznek olyan *erkölcsi alapelvek*, amelyeket a nagy többség mértékadónak tart. Az értékrelativizmus elkerülése érdekében fontos tehát hangsúlyozni, hogy az erkölcsstan tantárgy azoknak az alapértékeknek a megerősítésére törekszik, amelyek összhangban állnak az egyetemes és európai emberi értékrenddel, amely az Alaptörvényből is kiolvasható.

A különböző társadalmakban azonban nem egészen egységes a közösnek tekinthető értékek és normák értelmezése – különösen olyankor nem, amikor ezek konkrét helyzetekben ütköznek egymással, vagy sajátos érdekek befolyásolják a róluk való gondolkodást. Ezért az értékek és a normák megítélése minden korban gyakran képezte *vita és egyeztetés* tárgyát a közösségeken belül – és sokszorosan így van ez napjainkban, amikor a környezet a korábbiaknál kevesebb biztos tájékozódási pontot kínál a fiatalok számára. A saját értékek keresése közben azonban fontos megérteni azt is, hogy az értékek sokfélék és kulturálisan változatosak, s a tanulóknak nyitottá kell válniuk a sajátjukétól eltérő értékrendek befogadására is. A *magatartást befolyásoló értékek/erények* egy része személyes jellegű, mivel az énnel és az identitással áll kapcsolatban. Más részük interperszonális – másokra és a hozzájuk fűződő kapcsolatainkra vonatkozik. S megint más részük alapvetően társadalmi jellegű – közösségeinkhez és környezetünk egészéhez kapcsolódva fontos szerepet játszik abban, hogy világunk élhető és utódainkra is átörökíthető maradjon.

Az *erkölcsi érzék*, illetve mélyebb szinten a *lelkiismeret* fejlesztése azt jelenti, hogy képessé tesszük gyermekeinket arra, hogy olyan értékeket erősítsenek meg magukban, amelyek egyszerre igazodnak az alapvető erkölcsi értékekhez, valamint saját és közösségeik érdekeihez. Közben pedig fejlődnek bennük azok a pozitív belső késztetések is, amelyek segítségükre vannak a jó és a rossz felismerésében, az elkövetett hibák kijavításában, valamint a bűntudat kezelésében.

Értékeken alapuló, *felelős döntést* azonban csak szabadon lehet hozni, aminek előfeltétele az autonómia. Az erkölcsi nevelés kitüntetett célja ezért az önálló, felelős és kritikai gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése. Ugyanilyen fontos jellemzője a felelős magatartásnak az *empátia*, a másik ember helyzetének megértése és átérzése. Az erkölcsi nevelés alapvető feladata ezért a másokkal való törődés, a *szolidaritás* képességének erősítése is. S végül a felelős cselekvés harmadik elengedhetetlen összetevője az a képesség, hogy elvont, egyetemes nézőpontból is rá tudjunk tekinteni a dolgokra. Ebből a szempontból az erkölcsi nevelés fő feladata az *igazságosság* és a *méltányosság* elvének megértetése és elfogadtatása a gyerekekkel. A nevelés e három területének ugyanakkor szerves részét képezi az *érzelmi intelligencia* fejlesztése is, amely a viselkedést a kognitív szint alatt – e szintnél erősebben – befolyásolja, s amelynek hiánya, illetve fejletlensége elemi akadály lehet a kívánatos értékek bensővé válásának.

Az iskolai tanulásra jellemző módon az erkölcsstan is számos ismeretet közvetít. A tantárgy felépítése azonban nem elsősorban ismeret-, hanem sokkal inkább *érték- és fejlesztésközpontú*. A fejlesztés célja a magatartást meghatározó erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának évről évre való gazdagítása, az életkornak megfelelő szinten való megtapasztalása, tudatosítása, illetve szükség szerinti újrarendezése. Mindennek személyes tapasztalatokon, reflexiókon és véleményalkotáson kell nyugodnia. A tananyag felépítése ezért nem lineáris, hanem *spirális szerkezetű*. Az életkornak megfelelő résztémák és tevékenységek háttérében évről évre ugyanazok a nagy tematikai egységek térnek vissza – más-más konkrét előfordulási szinten, más-más hangsúlyokkal –, építve a korábbi tapasztalatokra, kiegészítve és szintetizálva azokat. A kétéves szakaszokon belül azonban sem a nagy témakörök, sem pedig a résztémák tantervi egymásutánja nem jelent előírt sorrendet. Az, hogy melyik kérdéskör mikor kerüljön sorra, leginkább helyben, a tanulócsoporthoz ismeretében határozható meg.

A tananyag tartalma inkább épül a hétköznapi életből merített és oda visszacsatolható tapasztalatokra, illetve *személyes élményekre*, mint elméleti jellegű ismeretekre. Ezeket természetes módon egészíthetik ki az életkornak megfelelő erkölcsi kérdéseket felvető történetek, mesék, mondák, irodalmi vagy publicisztikai szövegek, filmek vagy digitális formában elérhető egyéb tartalmak. Az erkölcsstan a tanulóknak nem közlések befogadóiaként, hanem a tanulási folyamat aktív – gondolkodó, kérdező, mérlegelő, próbálkozó, vitatkozó és útkereső – résztvevőiként tekint.

Mivel az erkölcsi nevelés már kisgyermekkorban, a családban elkezdődik, majd az óvodában és egyre táguló környezeti hatások között folytatódik – ideértve a kortársi csoportokat és a médiát is –, a gyerekek sem az első napon, sem pedig a későbbiekben nem „tiszta lapként” lépnek be az iskola kapuján. Valamilyen ösztönösen és/vagy tudatosan már meglévő erkölcsi rendet hoznak magukkal. Ezzel összhangban vagy ezzel vitatkozva kell megpróbálni segítséget nyújtani nekik ahhoz, hogy el tudjanak igazodni az egymásnak sokszor ellentmondó értéktartalmú információk, üzenetek között, illetve hogy választást igénylő helyzetekben lelkiismeretük szavára hallgatva, morálisan helyes döntéseket tudjanak hozni.

Mivel ez sohasem jön létre a gyerekek személyes megérintődése és elhatározása nélkül, a *pedagógus feladata* nem erkölcsi kinyilatkoztatások megfogalmazása, az erkölcsi jóval kapcsolatos ismeretek vagy egyes értékek verbális hangoztatása, hanem elsősorban a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdezés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni – különösen az általános iskolai korosztály esetében –, hogy az eredmény

döntő mértékben nem a közlések tartalmán, hanem a közvetítés módján múlik. Egy hiteles felnőtt, akinek értékekkel kapcsolatos nézetei összhangban vannak a tetteivel, csupán a *példája révén* erősebb és maradandóbb erkölcsi hatást tud gyakorolni a gyerekekre, mint mások a szavaikkal.

Az erkölcsi tanulást számos pedagógiai *módszer* és tevékenység segítheti, amelyek legfontosabb közös jellemzője az *élményszerűség*, a fizikai, szellemi és lelki értelemben vett cselekvő tanulói részvétel. Az erkölcsstanórák kitüntetett munkaformája lehet sok egyéb mellett: a szabad beszélgetés, az önkifejező alkotás, a vita, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdés, a rendszerezés és az elemzés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű kulturális és közösségi értékteremtésbe való tevékeny bekapcsolódás. Az erkölcsi nevelés jó lehetőségeit kínálják ugyanakkor az olyan tanórán kívüli formák is, mint például az iskolai hagyományok ápolása, a társak segítése, a helyi közösség számára végzett bármilyen hasznos tevékenység, illetve az önkéntes munka.

Mindezzel összhangban az *értékelés* módja is eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől. Az osztályozás nélküli értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése – szóban vagy bármilyen egyéb formában – egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről. Az ilyen típusú visszajelzések befogadására jó keretet nyújthat a tanulói portfólió. Osztályzattal is értékelhető az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység. Soha nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

1–2. évfolyam

Az iskolai erkölcsi nevelés nem előzmény nélküli: kisgyermekkor alapokra építhet. A kisgyermek *azonosul* a szeretett személyekkel. Az általuk megjelenített szociális normák alakítják első ítéleteit arról, hogy mi a jó és mi a rossz. Ezért fontos, hogy a pedagógus ismerje a szubkulturá(ka)t, ahonnan tanítványai érkeznek. A gyermekek az óvodában megismerkednek a társas normák első intézményesített formáival, amelyek betartása révén tapasztalatokat szereznek a családnál tágabb közösséghez tartozás élményéről és rendjéről. A gyerekek többsége az óvodáskor végére érti meg teljesen, hogy a nem az ember állandó jellemzője, és többé-kevésbé kialakul *nemi identitásuk*. Négyéves koruk körül kezd formálódni *etnikai identitásuk*. Saját bőrszínükhöz és etnikumukhoz való viszonyuk alakulása azonban erősen függ attól, hogy az őket körülvevő szűkebb és tágabb környezet milyen képet alkot az ő csoportjukról, mint egészről. Mások bántása és a másoknak való segítségnyújtás képessége – az *agresszió* és a *proszociális viselkedés* – általában hároméves kortól kezdve jelenik meg a gyerekek magatartásában. Mindkét viselkedési mód alakulása nagymértékben függ azonban a környezeti hatásoktól, és döntő módon visszahat a gyermek én-tudatának, illetve egész személyiségének fejlődésére. Az alapvető viselkedési normák az iskolába lépés idejére kezdenek rögzülni a gyerekekben, ami lehetőséget teremt arra, hogy fokozatosan megtanuljanak uralkodni saját késztetéseiken, és képesek legyenek érzelmeiket, mozgásukat, választásaikat ellenőrizni – vagyis fokozatosan képessé váljanak az *önkontrollra*. Az általános iskola 1–2. évfolyamán egyre több időt töltenek a gyerekek a kortársaikkal, s ennek eredményeként felerősödnek a versengések, az együttműködést igénylő helyzetekben átélt sikerek és kudarckok, illetve a külső visszajelzések. Ezek hatására spontán módon kezd

átformálódni a gyerekek önértékelése. Ez a folyamat jó alapot kínál az *önismeret és a társas kultúra*, valamint a *szociális kompetencia* fejlődésének tudatos pedagógiai eszközökkel való támogatására.

A tanulók *megismerési folyamatai* – az észlelés, a figyelem, az emlékezet, a képzelet és a gondolkodás – szintén jelentős változáson mennek át ebben az életszakaszban, amire az erkölcstanórákon is ráépülhet a *szóbeli anyanyelvi kommunikáció* célzott fejlesztése. Mindazonáltal az önkifejezés legjellemzőbb formája ebben az időszakban a tanulságok direkt módon való megfogalmazása helyett a mesélés, az élményeken alapuló rajzolás, festés, mintázás és a mozgás. Ez jó lehetőséget teremt az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* életkornak megfelelő formálásához is.

A nevelői közösségnek érzékenyen kell alkalmazkodnia az eltérő szociokulturális háttérrel rendelkező gyerekek magukkal hozott sokféle normájához, az ezekből fakadó kulturális és képességbeli sokszínűséghez. Egyúttal azonban – a családi érték- és normarendszert kiindulási alpnak tekintve –, el kell kezdenie támogatni a gyerekeket abban, hogy fokozatosan be tudjanak illeszkedni az iskolai közösség érték- és normavilágába. Nagyon fontos, hogy a pedagógus és a gyermek kapcsolatában ne jelenjék meg az agresszió semmilyen formája, és a tanító magatartása az általa is elvárt proszociális viselkedés mintáit közvetítse tanítványai felé. Ugyanilyen fontos, hogy kontroll alatt tartsa esetlegesen meglévő előítéleteit, valamint a tanítványai körében spontán módon megjelenő előítéletes viselkedési elemeket. Jelentős mértékben függ ugyanis ettől, hogy miként alakul az osztály kisebbség(ek)hez tartozó tagjainak énképe és autonóm erkölcse.

Az 1–2. osztályosok *gondolkodásának* általános sajátossága a konkrét műveleti jelleg. Igazán tárgyak és események *jelenlétében* tudnak problémákat mérlegelni és megoldani. Hosszabb ideig képesek már *szándékos figyelemre*, de *könnyebben tudnak valamit átélni*, mint figyelmüket szándékosan a feladatra összpontosítani. Idegrendszerük működését még az agyuk *érzelmi-indulati életet szabályozó központja uralja*. A tantárgy keretében felvetődő erkölcsi kérdéseket ezért érdemes mindig valamilyen konkrét és az adott pillanatban jelen lévő – látott, hallott vagy cselekvéses módon átélhető – élményhez kapcsolni. Az életkornak leginkább megfelelő élmények közege pedig ebben az életszakaszban a *mese világa*. A gyerekek ugyanis 7–8 éves korukig a mesék közegeben tudják legkönnyebben kezelni félelmeiket és szorongásaikat. Az élet olyan nagy kérdéseire, mint például az elválás vagy a halál, ebben a közegeben kapnak számukra feldolgozható módon választ – miközben azért persze már pontosan különbséget tudnak tenni a mese és a valóság között.

Bár a tantárgy egészében később fontos szerepet töltenek be a dilemmák és a viták, az 1–2. osztályos gyerekek foglalkozásain ezeknek még kevéssé van helye. Ennek a korosztálynak mindenekelőtt *állandóságra és érzelmi biztonságra van szüksége* a fejlődéshez. A társas helyzeteken belüli nézőpontváltás – hol egyik, hol másik szerepbe helyezkedve – azonban már az ő esetükben is jól gyakoroltatható, előkészítve ezzel az empátia és az érvelő vita képességének későbbi kialakulását.

Tematikai egység	Az én világom	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Az énkép, az önkifejezés és az önbizalom fejlesztése. A saját környezet elemeihez való viszonyulás tudatosságának fejlesztése. A nehéz helyzetekkel való megbirkózás képességének megalapozása.
---	---

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Ki vagyok én? Hogyan és hányféle módon szólítanak engem mások? Mit jelent a nevem? Hol születtem és mikor? Hány éves vagyok? Kik a szüleim? Mit tudok magamról? Milyen voltam kisebb koromban? Miben változtam? Milyen jelek tartoznak hozzám, amelyek az én helyemet, az én dolgomat jelölik és megkülönböztetik azokat másokétól?</p> <p>Ilyen vagyok Milyennek látom magam, ha tükörbe nézek? Hasonlítok-e valakire a családban? Mit szeretek magamon? Van-e olyan, amit nem szeretek, és ha igen, miért? Minek szoktam örülni, mitől leszek szomorú, és mitől félek? Ha szomorú vagyok vagy félek, mitől múlnak el ezek a rossz érzések? Hogyan tudok vigyázni magamra és az egészségemre? Miben kell erősödnöm?</p> <p>Kedvenc helyeim, tárgyaim és tevékenységeim Hol szeretek lenni, és hol nem, miért? Hová szeretnék eljutni? Melyek a legkedvesebb játékaim és tárgyaim? Miért szeretem őket? Hogyan vigyázok rájuk? Mit szeretek játszani és kivel? Mit szeretek csinálni és mit nem? Miért?</p> <p>Nehéz helyzetek Mit könnyű megtennem, és mit nehéz? Voltam már olyan nehéz helyzetben, amikor először nem tudtam, mit kell tennem? Végül mit tettem? Mit csinálnék most, ha ugyanabban a helyzetben lennék?</p>	<p>Vizuális kultúra: személyes élmények megjelentetése sík vagy plasztikus alkotásokban.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: - beszédalkotás, beszédalkotás fejlesztése - önismereti gyakorlatok - a szituációnak megfelelő nyelvhasználat fejlesztése</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Lány, fiú, születésnap, változás, öröm, szomorúság.

Tematikai egység	Társaim – Ők és én	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás, tapasztalat		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési	A személyes kapcsolatok és vonzódások világában való tájékozódás képességének fejlesztése, mások elfogadásának segítése.	

céljai	Az alapvető kommunikációs formák tudatos használatának fejlesztése. A személyes érzések és gondolatok kifejezésének gyakoroltatása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Akiket ismerek Kiket ismerek a rokonságból, az iskolából és máshonnan? Milyen kapcsolat fűz hozzájuk? Ki mennyire áll közel hozzám? Kiket szeretek, kiket nem, és miért? Miért jó, ha különféle ismerőseink vannak?</p> <p>Mások másmilyenek Milyenek más gyerekek? Mi mindenben különböznek tőlem? Vajon milyennek látnak ők engem?</p> <p>Kapcsolatba lépek másokkal Milyen helyzetekben és milyen okból lépek kapcsolatba másokkal? Hogyan szólítsam meg a különböző korú közeli és távolabbi ismerőseket? Hogyan szólítsam meg az iskola idősebb tanulóit, a tanárokat és az iskolában dolgozó többi felnőttet? Hogyan kérhetek segítséget felnőttektől és gyerekektől? Hogyan szólítsak meg egy ismeretlen embert, ha segítségre van szükségem? Hogyan viselkedjek, ha engem szólítanak meg? Hogyan illik viselkednem különböző helyzetekben? Mit tegyek, ha idegen ember szólít meg az utcán? Kiben bízhatok meg?</p> <p>Gondolataim és érzéseim kifejezése Honnan tudhatom egy másik emberről, hogy mit érez? Mi mindent tudok kifejezni szavakkal, gesztusokkal és képekkel? Hogyan mutathatom meg, ha szeretek valakit? Miként fejezhetem ki elfogadható formában azt, ha nem szeretek valakit? Milyen jelek árulják el számomra, hogy milyen érzéseket vált ki másokból, amit mondok vagy teszek? Mivel tudnak mások megbántani engem? Mivel tudok én megbántani másokat? Előfordulhat-e olyan helyzet, amikor jobb, ha nem mutatjuk ki az érzéseinket? Miben más az, ha személyesen találkozunk valakivel, mint hogyha telefonon vagy interneten beszélünk vele?</p>	<p>Környezetismeret: különbség a felnőttek és a gyerekek között.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: egyszerű ítéletalkotás mesék szereplőiről; mindennapi konfliktusok átélése dramatikus játékban; szöveges üzenetek érzelmi tartalmának megértése. A szituációnak megfelelő nyelvhasználat alkalmazása. Nem verbális jelzések tartalmának felismerése.</p> <p>Vizuális kultúra: átélt esemény vizuális megjelenítése; a kép és a hang szerepének megfigyelése animációs mesékben; a közvetlen és közvetett kommunikáció közti különbségek felismerése.</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ismerős, ismeretlen ember, megszólítás, udvariasság, illem, segítségkérés, érzés, gondolat, öröm, bánat, szeretet, rokonszenv, ellenszenv.	

Tematikai egység	Közvetlen közösségeim – A család és a gyerekek	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás, tapasztalat		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A családi-rokonsági kapcsolatok személyes értékeinek tudatosítása. A családi hagyományok és ünnepek átérzésének elősegítése. Az iskoláskor életmódbeli sajátosságainak tudatosítása. Annak felismertetése, hogy más családokban egészen más módon élhetnek a gyerekek. A mások szokásai iránti tisztelet megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Különféle közösségeim Milyen csoportokhoz tartozom? Mi változott ezen a téren óvodás korom óta? Melyek az én közösségeim az iskolában és az iskolán kívül?</p> <p>Család és rokonság Kikből áll a mi családjunk? Milyen a kapcsolatunk azokkal a családtagjaimmal, akikkel együtt lakom? Vannak-e olyan közeli családtagjaim, akikkel nem közös lakásban lakunk? Jó, ha együtt vagyunk? Mit kapok tőlük, és én mit adok nekik? Hogyan tudjuk segíteni egymást? Vannak-e szabályok a családban, amelyeket be kell tartani? Kik tartoznak még a rokonságunkhoz, és velük milyen a kapcsolatunk? Mit jelent számunkra az, hogy rokonok vagyunk? Vajon más családok ugyanúgy élnek, mint mi? Mi mindenben különbözhet egyik család a másiktól?</p> <p>Családi hagyományok Milyen hétköznapi családi szokásaink vannak? Mit szerettek ezek közül és mit nem? Miért? Milyen családi ünnepeink vannak, és hogyan tartjuk meg ezeket? Mit szerettek közülük és miért? Van olyan is, amit nem szerettek? Miért? Miben különböznek más családok szokásai és ünnepei a mieinktől?</p> <p>A gyerekek élete Hogyan telik egy napom az iskolában? Milyen a hétvégém? És milyen számomra egy ünnepnap vagy az iskolai szünet egy napja? Vajon máshol hogyan telik el a gyerekek egy-egy napja? Mi mindenben lehet más az életük, mint az enyém?</p>	<p><i>Környezetismeret:</i> az iskolai élet rendje.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az internethasználat szabályai; videojátékokkal kapcsolatos élmények feldolgozása.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> élet a családban; családi rendezvények, ünnepek, események; iskolai és osztályrendezvények.</p>	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Család, rokon, segítségnyújtás, szokás, hagyomány, ünnep, hétköznapi feladat, szabadidő.	

Tematikai egység	Tágabb közösségeim – A lakóhelyi közösség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás, tapasztalat		

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	A helyi társadalomba való beágyazottság tudatosítása. A lakóhelyi közösséghez fűződő kapcsolatok és értékek tudatosítása. A lakóhelyi közösség hagyományainak megismertetése. Annak megértetése, hogy más emberek sokszor más körülmények között élnek.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Akik körülöttünk élnek Kik élnek körülöttem, és kivel milyen kapcsolatban vagyok? Mi köt össze azokkal, akikkel egy helyen (községben, városi lakónegyedben, utcában, társasházban) élek? Vannak-e közös lakóhelyi szokásaink és hagyományaink? Ha igen, részt szoktam-e venni ezekben? Mi a jó bennük?</p> <p>Más lakóhelyek, más szokások Másutt hol jártam már a családommal vagy az iskolával? Milyen más helyekkel állnak kapcsolatban a szüleim és a rokonaim? Mi mindenben különböznek ezek a mi lakóhelyünktől? Vajon vannak-e egészen másféle lakóhelyek is hazánkban és a világ más részein?</p>	<p><i>Vizuális kultúra:</i> környezetünk külső és belső terei.</p>	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Lakóhely, szomszéd, falu, város, szokás, hagyomány.	

Tematikai egység	A környező világ	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás, tapasztalat		
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A lakóhelyi élővilághoz fűződő személyes kapcsolat kialakulásának elősegítése. A környező élővilág megóvására irányuló felelősségérzet megalapozása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Kicsik és nagyok Mi nagyon kicsi, és mi óriási? Mi van nagyon közel és mi van borzasztóan messze? Mi van alattunk, és mi van felettünk? Mi volt nagyon régen, és mi lesz a távoli jövőben? Honnan tudhatunk ezekről a dolgokról?</p> <p>A képzelet határai Hová tudunk eljutni, és hová nem tudunk? Merre járunk az álmainkban? Hol játszódnak a mesék, és kik a szereplőik? Kiknek a fejében születnek a mesék? Én is kitalálhatok meséket?</p> <p>A jó és a rossz</p>	<p><i>Környezetismeret:</i> szobanövények és házi kedvencek gondozása; veszélyeztetett fajok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a természeti környezet elemeinek megjelenítése.</p> <p>Technika, életvitel és gyakorlat: növényápolás, állatgondozás.</p>	

<p>Kik a jók és kik a rosszak a mesékben? Honnan tudjuk? Mi mindent tesznek a jó és mit a gonosz szereplők? Miért és hogyan harcolnak egymással a mesékben a jó és gonosz oldal hősei?</p> <p>Növények és állatok a környezetünkben</p> <p>Miért jó, hogy vannak körülöttünk növények? Mi változna meg, ha hirtelen eltűnnének? Hogyan tudunk vigyázni rájuk és részt venni a gondozásukban?</p> <p>Vajon felelősek vagyunk-e az erdőkben és a réteken élő növényekért is? Mit tudunk tenni értük?</p> <p>Milyen állatok élnek a környezetünkben? Hogyan tudunk részt venni a gondozásukban? Mit jelentenek számunkra a velünk élő házi állatok? Mi az, amit megtehetünk egy állattal, és mi az, amit nem szabad megtennünk?</p> <p>A természet védelme</p> <p>Melyek a kedvenc helyeim a vidékünkön, és miért éppen ezeket szeretem?</p> <p>Miért hívnak egyes tájakat, növényeket vagy állatokat védettnek? Én hogyan tudok hozzájárulni a természet és az élővilág értékeinek megóvásához?</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a mesék világa; alapvető erkölcsi-esztétikai kategóriák (szép-csúnya, jó-rossz, igaz-hamis).</p> <p>Vizuális kultúra: elképzelt dolog vizuális megjelenítése; különböző anyagok használata a kifejezés szándékával; képzeletbeli helyek, terek megjelenítése; meseszereplők megjelenítése különféle technikákkal.</p>
<p>Kulcsfogalmak/fogalmak</p>	<p>Természet, vidék, környezet, táj, növény, állat, felelősség, gondozás, védett növény és állat, természetvédelem. Kicsi, nagy, óriási, közel, távol, múlt, jövő, mese, álom, képzelet, jó, rossz, gonosz, harc.</p>

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanuló életkorának megfelelő reális képpel rendelkezik saját külső tulajdonságairól, tisztában van legfontosabb személyi adataival.</p> <p>Átlátja társas viszonyainak alapvető szerkezetét.</p> <p>Képes érzelmileg kötődni környezetéhez és a körülötte élő emberekhez.</p> <p>Képes kapcsolatba lépni és a partner személyét figyelembe véve kommunikálni környezete tagjaival, különféle beszédmódokat tud alkalmazni.</p> <p>A beszélgetés során betartja az udvarias társalgás elemi szabályait.</p> <p>Érzi a szeretetkapcsolatok fontosságát.</p> <p>Érzi, hogy a hagyományok fontos szerepet játszanak a közösségek életében.</p> <p>Törekszik rá, hogy érzelmeit a közösség számára elfogadható formában nyilvánítsa ki.</p> <p>Képes átélni a természet szépségét, és érti, hogy felelősek vagyunk a körülöttünk lévő élővilágért.</p> <p>Képes rá, hogy érzéseit, gondolatait és fantáziaképeit vizuális, mozgásos vagy szóbeli eszközökkel kifejezze.</p> <p>Tisztában van vele és érzelmileg is képes felfogni azt a tényt, hogy más gyerekek sokszor egészen más körülmények között élnek, mint ő.</p>
---	--

Meg tudja különböztetni egymástól a valóságos és a virtuális világot.

3–4. évfolyam

9–10 éves koruk körül társas életük és mentális képességeik változását megalapozó jelentős biológiai átalakuláson mennek keresztül a gyerekek. Ez teszi képessé őket arra, hogy figyelmüket irányítsák, terveket készítsenek és *önmagukra is reflektáljanak*. E változások jó lehetőséget kínálnak a *testi és lelki egészségre* neveléshez, a *hazafias nevelés*, valamint a *családi életre nevelés* különféle témáinak feldolgozásához – a tanulási formákat pedig jól össze lehet hangolni az *anyanyelvi kommunikációs kompetencia* aktuális fejlesztési céljaival. Ebben az életszakaszban erősödik meg a gyerekekben a szabályok elfogadásának belső készítése, ami a közösségi szabályok megalkotásában és betartásuk ellenőrzésében való részvétel gyakorlása révén jó kiindulási pontot ad az *állampolgárságra és demokráciára nevelés* megalapozásához.

Az írás-olvasás alapvető készségeinek elsajátítását követően ebben az időszakban már ráépülhet az alapkészségek bázisára a *digitális kompetenciafejlesztés* néhány eleme – elsősorban hangfelvételek, képek és videók készítése, illetve lejátszása, valamint képek szerkesztése és rövid szövegek alkotása számítógép segítségével – az erkölcsstan óra tevékenységeihez kapcsolódóan.

Bár ebben az életszakaszban nő a szóbeliség súlya az önkifejezésben, a foglalkozások témakörei még mindig jó lehetőséget kínálnak az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* fejlesztésére – immár kiegészülve a szöveges-dramatikus és bábjátékos formák alkalmazásával.

9–10 éves korban nagymértékben erősödik a gyerekek realitásérzéke, növekszik áttekinthető, absztraháló, analizáló-szintetizáló képességük. Érzelmi életük is sokat változik. Megszűnik a kisgyerekkori „álomszerű” lét. Az *öntudatra* ébredést, a külső és a belső világ szétválását gyakran egyedüllétként élik át. Az ebből fakadó magányosság és feszültség feloldásában sokat segíthetnek nekik azok a szabad beszélgetések, amelyek az erkölcsstan órák egyik legfontosabb munkaformájának tekinthetők. Bár a rajzolás-festés-mintázás még mindig sokak számára az önkifejezés kedves formája, az egyre összetettebbé váló érzések és gondolatok kifejezésére fokozatosan alkalmasabbá válik a beszéd. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az órai beszélgetések csak akkor lesznek valóban személyiségformáló hatásúak, ha légkörük feszültségmentes, mindenki számára elfogadó – és őszinteségének csupán a többiek tiszteletben tartása szab korlátot, ami hosszabb távon a kulturált vita szabályainak elsajátítását jelenti.

Ebben az életszakaszban a felnőtt minta követésének fokozatosan helyébe lép a *kortárs minta követése*, s egyre inkább a kortársak közül kerülnek ki azok, akikre a tanulók referencia személyként tekintenek. Ez nem csökkenti annak a fontosságát, hogy a pedagógusnak mindenkor hiteles erkölcsi modellt kell közvetítenie, viszont előtérbe hozza az órákon azokat a hétköznapi, irodalmi vagy filmbeli témákat, amelyek már nem a tündérmesékhez, hanem a tanulók realitásos világához kapcsolódnak.

A gyerekek általában kilenc éves koruk táján kezdenek el kételkedni a korábban elsajátított normák, világképi elemek érvényességében, s fontos átalakuláson megy keresztül kritikai érzékük is. Így ebben a szakaszban már helye van az életkornak megfelelő *dilemmák* felvetésének, és az olyan jellegű értékelő beszélgetések kezdeményezésének, amelyekből később majd megszülethet a klasszikus erkölcsi dilemmavita.

Mivel analízáló-szintetizáló gondolkodásuk fejlődése révén a gyerekek egyre inkább képessé válnak a különböző viselkedési formák és hatásaik közötti kapcsolat felfedezésére, ekkor már teremthetők számukra olyan *valós vagy fiktív döntési helyzetek*, amelyekben a várható következményeket mérlegelve, lelkiismeretük szavára kell hallgatniuk.

Tematikai egység	Milyen vagyok, és milyennek látnak mások?	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Elemi szintű gyakorlat személyek jellemzésében.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret erősítése és az önfogadás segítése. Az önkontroll és a szociális magatartás kialakulásának támogatása. A sajátán kívüli nézőpontok felvételének gyakoroltatása, értéket képviselő példaképek keresése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Tulajdonságaim Milyen külső és belső tulajdonságaim vannak? Mi változott meg rajtam az iskolába lépésem óta és mi nem? Mitől változnak a tulajdonságaim? Miben vagyok ügyes, és miben kevésbé? Milyen a kapcsolatom másokkal? Milyen tulajdonságaimat szeretem a legjobban? Miért? Mit nem szeretek magamban és miért? Mi az, amin szeretnék változtatni?</p> <p>Szokásaim, érzelmeim és indulataim Hogyan szoktam játszani? Hogyan tanulok? Hogyan vigyázok az egészségemre? Milyen feladataim vannak otthon, a családban és az iskolában? Mivel és hogyan töltöm a szabad időmet? Mit teszek, ha örülök, ha szomorú vagy dühös vagyok? Mit teszek, amikor önző vagyok, és mit teszek, amikor önzetlen? Szoktam-e segíteni a szüleimnek, a testvéreimnek és az osztálytársaimnak? Miben és hogyan?</p> <p>Ahogy mások látnak engem Mit szeretnek bennem a szüleim, a testvéreim, a nagyszüleim és más rokonaim? Milyennek látnak a tanáraim, a barátaim és mások? Ők mit szeretnek bennem és miért? Mit nem szeretnek és miért? Fontos-e, hogy mindenki szeresse az embert?</p> <p>Hősök és példaképek Kik a kedvenc hőseim és miért? Kire szeretnék hasonlítani?</p>		<p><i>Környezetismeret:</i> mitől látunk valakit szépnek; külső és belső tulajdonságok.</p> <p>Vizuális kultúra: emberábrázolás a művészetben; portré és karikatúra; emberi gesztusok értelmezése és kifejezése; a karakterábrázolás filmes eszközei; saját érzelmek felismerése és kifejezése mozgóképek és hanganyagok segítségével.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: jellemezés készítése emberekről; vélemények összevetése.</p> <p>Technika, életvitel és</p>

Miben és miért? Milyen tulajdonságaimon szeretnék változni? Miért és hogyan tudnám ezt megtenni?	gyakorlat: önismeret.
Kulcsfogalmak/fogalmak	Külső tulajdonság, belső tulajdonság, önismeret, szokás, érzelem, indulat, öröm, szomorúság, düh, önzés, önzetlenség, segítőkészség, példakép.

Tematikai egység	Közösségben és egyedül – a társaim és én	Órakeret12 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A testbeszéd alapelemeinek ismerete. Személyes tapasztalatok az osztályközösség működéséről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A hatékony kommunikáció elemi feltételeinek tudatosítása. A baráti kapcsolatok létrehozásához, megtartásához és az esetleges konfliktusok kezeléséhez szükséges készségek fejlesztése. A mások kirekesztését elutasító szociális érzékenység erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Párbeszéd Milyen helyzetekben beszélünk vagy beszélgetünk valakivel? Vannak-e a párbeszédnek szabályai? Mi segítheti, és mi gátolhatja a párbeszédet? Mi mindent tudunk jelezni egymásnak arcjátékkal, testtartással, hanglejtéssel? Honnan tudom, hogy pontosan megértettem-e, amit a másik mondani akar? Mi mindent kell figyelembe vennem ahhoz, hogy a másik pontosan megértse, amit közölni akarok vele? Hogyan beszélgetünk otthon? Mi a különbség a családi és az iskolai beszélgetések között?</p> <p>Az igazi barát Mitől függ, hogy kikkel vagyok szívesen együtt? Kikkel tudom megosztani örömeimet és bánataimat? Kinek mondhatom el a titkaimat? Kit nevezhetek a barátomnak? Mit tesz, és mit nem tesz egy igazi barát? Mi mindent tennék meg a barátomért? Mit tegyek, ha a barátom olyasmit csinál, amivel én nem értek egyet?</p> <p>Békében és haragban Mi a jó és fontos nekem? Mi a jó és fontos másoknak? Szoktam-e veszekedni vagy verekedni? Ha igen, miért? Hogyan alakulnak ki ilyen helyzetek, és hogyan lehetne elkerülni ezeket? Ki szoktunk-e utána békülni? Hogyan lehet egy összeveszés után kibékülni? Hogyan lehet elérni, hogy a béke tartós legyen?</p> <p>Elfogadva és elutasítva Mikor szoktam egyedül érezni magam? Milyen érzés ez? Mit csinálok</p>	<p>Környezetismeret: az emberi kommunikáció; beszéd, testbeszéd, arckifejezés, gesztusok; barátság; kommunikáció a barátok között.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> figyelem a beszélgetőtársra.</p> <p>Vizuális kultúra: médiaszövegek értelmezése és létrehozása; a közvetlen és az online kommunikáció összehasonlítása.</p>	

ilyenkor? Honnan tudom, hogy szeretnek-e a társaim, vagy sem? Milyen lehet az, ha valaki úgy érzi, senki sem szereti? Milyen okai lehetnek ennek? Mit tegyek, ha valakivel kapcsolatban ezt tapasztalom?	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Párbeszéd, odafigyelés, testbeszéd, arcjáték, testtartás, hanglejtés, barátság, öröm, bánat, titok, harag, veszekedés, kibékülés, magányosság, elfogadás, kirekesztés.

Tematikai egység	Az osztály és az iskola	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Az osztály szintjén megélt különböző tapasztalatok a tanórákhoz és egyéb közösségi tevékenységekhez kapcsolódóan.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Annak felismerése, hogy mindannyian többféle közösséghez tartozunk. Az összetartozás érzésének megerősítése az osztályon belül. A szabályok szerepének megértése a közösségek életében. A saját iskolához való kötődés érzésének erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Közösségeim Milyen csoportokhoz tartozom? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Vannak-e új közösségek az életemben? Van-e olyan közösség, amelyikkel szorosabbá vagy lazábbá vált a kapcsolatam? Mi lehet ennek az oka? Mit jelent nekem a családom az életem jelenlegi szakaszában? Változott-e valami a kapcsolatunkban a korábbiakhoz képest?</p> <p>A mi osztályunk Mi minden kapcsol egymáshoz bennünket az osztályban? Mi a közös bennünk, és miben különbözünk egymástól? Milyen közös szokásaink vannak? Összetartó csapat vagyunk-e? Miből derül ez ki? Miben és hogyan tudjuk segíteni egymást?</p> <p>Az osztály működése Milyen közös szabályaink vannak az órán, a szünetben és egyéb helyzetekben? Ki találta ki ezeket a szabályokat? Készen kaptuk, vagy magunk alakítottuk ki őket? Melyik szabálynak mi a célja? Mennyire tartjuk be ezeket a szabályokat? Kinek jó, ha betartjuk őket? Mi a következménye annak, ha megszegjük a szabályokat? Van-e olyan szabályunk, amelyet esetleg érdemes lenne megváltoztatni? Hogyan lehetne ezt véghezvinni?</p> <p>A mi iskolánk Ki az iskolánk névadója, és mivel érdemelte ki, hogy iskolát neveztek el róla? Milyen szokások és hagyományok vannak a mi iskolánkban? Fontosak-e ezek? Vajon máshol milyenek az iskolák, és milyenek a hagyományaik?</p>	<p><i>Környezetismeret:</i> magatartásformák, szabályok, viselkedési normák különféle élethelyzetekben; együttélés a családban; baráti kapcsolatok, iskolai közösségek.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> figurális alkotások létrehozása a környezetben élő emberek megjelenítésével.</p> <p>Technika, életvitel és gyakorlat: iskolai és osztályrendezvények; a közösségért végzett munka.</p>	

Lehet-e közöttük olyan, amelyet érdemes lenne átvenni?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Csoport, közösség, csapat, összetartozás, hagyomány, szabály, szabályszegés, büntetés, szabályalkotás, felelősség.

Tematikai egység	Kulturális-nemzeti közösség	Órakeret 18 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A családban, az iskolában és a lakóhelyen a korábbiakban megélt, ciklikusan visszatérő ünnepek és szokások.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Annak megértetése, hogy a magyar nemzeti közösség számára fontos összekötő kapocs a közös nyelv, a jelképek, a ciklikusan visszatérő szokások és ünnepek; az ezekkel való azonosulás elősegítése.</p> <p>Annak megmutatása, hogy Magyarországon belül számos kisebbség él, amelyek kultúrája a nemzeti kultúrát gazdagítja. A kisebbségek szokásainak és ünnepeinek bemutatása, elfogadásuk természetességének megalapozása.</p> <p>Annak megértetése, hogy más népeknek is megvannak a maguk kulturális hagyományai, amelyek ugyanolyan értékesek, és számukra ugyanolyan fontosak, mint nekünk a mieink.</p>	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>A nyelv, ami összeköt</p> <p>Milyen nyelven beszélek én, a szüleim, a nagyszüleim; milyen nyelven beszélnek egymással és velem? Milyen nyelvet használnak a szomszédaink? Hogyan kapcsol össze bennünket a közös nyelv?</p> <p>Milyen érzéseket kelt bennünk, ha valaki nem érti a nyelvet, amelyen mi beszélünk? És milyen érzés az, amikor mindenki más nyelven beszél körülöttünk? Mit lehet tenni egymás megértése érdekében, ha nem érjük egymás nyelvét? Hogyan lehet segíteni a közösség más anyanyelvű vagy nyelvi nehézséggel küzdő tagjait?</p> <p>Szokások és jelképek</p> <p>Milyen népszokások élnek a mai Magyarországon? Fontos-e ezek megőrzése?</p> <p>Milyen jelképek fejezik ki a magyarság összetartozását? Mit jelentenek számomra ezek a jelképek?</p> <p>Ünnepek</p> <p>Milyen ünnepeket tart meg a magyar családok többsége? Közülük melyik mennyire fontos nekem?</p> <p>Melyek a nemzeti és állami ünnepeink? Mit ünneplünk ilyenkor, és mit jelentenek nekem ezek az ünnepek?</p> <p>A Magyarországon együtt élő kulturális közösségek szokásai</p>	<p><i>Környezetismeret:</i> jeles napok, ünnepek, helyi hagyományok.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> ítéletek megfogalmazása, érvelés, vitakészség; mások véleményének megértése, elfogadása.</p> <p>Vizuális kultúra: Jelek a mindennapi életben; különböző kultúrák tárgyi világával való ismerkedés; a viselkedés szabályai az online közösségekben; kommunikációs szokások.</p>	

Milyen kulturális közösségek élnek Magyarországon? Miben különböznek ezek szokásai és ünnepei és miben hasonlítanak egymásra?	
Más kultúrák – más szokások – más ünnepek Milyen érdekes szokásokat ápolnak, és milyen ünnepeket tartanak a világ más részein élő kulturális közösségek?	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Anyanyelv, jelkép, nemzeti jelkép, népszokás, családi ünnep, nemzeti és állami ünnep, vallási ünnep.

Tematikai egység	Környezetem és én – Az épített és a tárgyi világ	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Helyi vagy múzeumi honismereti tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Annak megéreztetése, hogy mindannyiunknak lehet szerepe a múlt értékeinek megőrzésében és továbbörökítésében. A tudatos vásárlói szemlélet kialakulásának támogatása..	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Lakóhelyi épített örökségünk Milyen utcákat, tereket, épületeket örököltünk az előttünk élő nemzedékektől? Mit érdemes megőrizni és miért a múlt építményeiből? Hol vannak ezek jobb helyen: ott, ahová eredetileg épültek vagy a múzeumfalvakban?</p> <p>Tárgyaink világa Milyen tárgyak vesznek körül minket? Miben különböztek ezektől szüleink és nagyszüleink gyermekkorának tárgyai? Milyen régi tárgyakat őrzött meg a családjuk, és miért? Miért őrzik a régi világ tárgyait számos múzeumban? Miért változnak a tárgyaink? Mi történik napjainkban a megunt, elromlott vagy divatjamúlt tárgyakkal? Lehetne esetleg más is a sorsuk?</p> <p>A világ öröksége Mi mindent hagy örökül egy nemzedék az utána következőre? Mit lehet az összes ember közös kincsének tekinteni a mai világban? Melyek a világ legszebb, legkülönlegesebb helyei és építményei? Vajon miért fontos ezek védelme és megőrzése?</p>		<p><i>Környezetismeret:</i> települési típusok; lakóhelyünk, hazánk fő nevezetességei; a lakóhely története és természeti környezete; nemzeti park, tájvédelmi körzet; háztartási eszközök.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> helyek, helyszínek megjelenítése személyes élmények alapján; a környezetben észlelhető változások megfigyelése és megjelenítése; terekhez kapcsolódó érzelmek, hangulatok azonosítása.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a technika vívmányainak mindennapi használata.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Épített örökség, tárgyi örökség, nemzedék, múzeum, világörökség.	hagyomány, emlékezet,

Tematikai egység	A mindenség és én – Születés és elmúlás	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Tapasztalatok a születésről, a halálról és az elhunytakra való emlékezésről.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai:	Érzések és ismeretmorzsák társíttatása a kezdet és a vég elvont kategóriáinak jelentéssel való megtöltéséhez. Közös gondolkodás a világ megismerésének módjairól és lehetőségeiről.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Kezdet és vég Hogyan keletkeznek a dolgok a világban? Hogyan és miért érhetnek véget? Hogyan képzelték el az emberek a világ és egyes dolgok keletkezését különböző mítoszokban? Milyen kép jelenik meg a Bibliában a világ teremtéséről és a végéről? Mit gondolnak az emberek a halálról?</p> <p>A világ megismerése Mi lehet az oka annak, hogy kíváncsiak vagyunk a világra és kutatjuk a titkait? Milyen módon, milyen forrásokra támaszkodva tudhatok meg dolgokat saját magamról és a körülöttem lévő világról? Mi az, amiről képes vagyok személyes tapasztalatokat szerezni? Létezik-e olyan dolog a világban, amiről nem nyerhetünk közvetlen tapasztalatot?</p> <p>Fantázia és kreativitás Hogyan működik a képzeletem? Mi minden jelenhet meg benne? Ki tudok-e találni, létre tudok-e hozni olyan dolgokat, amelyek most még nem léteznek a világban?</p>		<p>Környezetismeret: születés és halál; a Föld alakjára vonatkozó mítoszok.</p> <p>Magyar nyelv és irodalom: fantáziajátékok, elképzelt helyzetek megjelenítése; ismerkedés különböző információhordozókkal; információk keresése és kezelése; műélvezet, a beleélés megtapasztalása.</p> <p>Vizuális kultúra: kitalált történetek és szereplők megjelenítése; képzeletbeli utazás megjelenítése.</p>
Kulcsfogalmak/fogalmak	Születés, elmúlás, kezdet, vég, élet, halál, mítosz, eredetmonda, túlvilág, képzelet.	

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén	<p>A tanulónak életkorának megfelelő szinten reális képe van saját külső és belső tulajdonságairól, és késztetést érez arra, hogy fejlessze önmagát.</p> <p>Oda tud figyelni másokra, szavakkal is ki tudja fejezni érzéseit és gondolatait, be tud kapcsolódni csoportos beszélgetésbe.</p> <p>Képes másokkal tartós kapcsolatot kialakítani, törekszik e kapcsolatok ápolására, és ismer olyan eljárásokat, amelyek segítségével a kapcsolati konfliktusok konstruktív módon feloldhatók.</p> <p>Érzelmileg kötődik a magyar kultúrához.</p> <p>Érti és elfogadja, hogy az emberek sokfélék és sokfélék a szokásaik, a hagyományaik is; kész arra, hogy ezt a tényt tiszteletben tartsa, és kíváncsi a sajátjától eltérő kulturális jelenségekre.</p> <p>Érti, hogy mi a jelentősége a szabályoknak a közösségek életében, kész a</p>
--	---

	<p>megértett szabályok betartására, részt tud venni szabályok kialakításában.</p> <p>Érti, hogy a Föld mindannyiunk közös otthona, és közös kincsünk számos olyan érték, amit elődeink hoztak létre.</p> <p>Képes a körülötte zajló eseményekre és a különféle helyzetekre a sajátjától eltérő nézőpontból is rátekinteni.</p> <p>Képes jelenségeket, eseményeket és helyzeteket erkölcsi nézőpontból értékelni.</p>
--	--

AZ ERKÖLCSTAN TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI A FELSŐ TAGOZATBAN (5-8. OSZTÁLY)

Az erkölcsstan alapvető *feladata* az erkölcsi nevelés, a gyerekek közösséghez való viszonyának, értékrendjüknek, normarendszerüknek, gondolkodás- és viselkedésmódjuknak a fejlesztése, alakítása. A multidiszciplináris jellegű tantárgy legfontosabb pedagógiai jellemzője ezért az értékek közvetítése, valamint az, hogy társadalmunk közös alapvető normái egyre inkább a tanulók viselkedésének belső szabályozó erőivé váljanak.

A tantárgy *középpontjában* a formálódó gyermeki személyiség áll – testi, szellemi és lelki értelemben. Ez határozza meg a tanulás-tanítás folyamatát, illetve a tartalmának szerkezetét. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, valamint hazánk Alaptörvénye rögzíti az ember elidegeníthetetlen jogát az élethez és a szabadsághoz, következésképpen az erkölcsstan a személy egyediségét és méltóságát helyezi a középpontba. Erre az alapelvekre kell épülnie minden társas kapcsolatnak és közösségi szerveződésnek. Az erkölcsstan magába foglalja az ember minden fontos viszonyulását – önmagához, társaihoz és közösségeihez, környezetéhez és a világhoz –, mert ezek alapozzák meg azt az értékrendet, amelyre az ember döntései során támaszkodhat.

Az erkölcsi nevelés fő *célja* a tanulók erkölcsi érzékének fejlesztése, az európai civilizációban általánosan elfogadott erkölcsi értékek tanulmányozása és ezek alkalmazása a mindennapokban – azzal a szándékkal, hogy mindez segítségükre legyen a megfelelő életvezetés és értékrend kialakításában, az önálló véleményformálásban, erkölcsi problémáik tudatosításában és a felelős döntéshozatalban. Az erkölcsi kérdésekről való gondolkodás során az elemi értékek fokozatosan értékrenddé, többé-kevésbé koherens, folyamatosan formálódó meggyőződéseké állnak össze, amelyek később meghatározó módon befolyásolják a felnőttkori életmódot, életfelfogást és életminőséget.

A cselekedetek és az elmulasztott cselekedetek, a társadalmi teljesítmények megítéléséről azonban csak akkor folyhat értelmes párbeszéd, ha léteznek olyan *erkölcsi alapelvek*, amelyeket a nagy többség mértékadónak tart. Az értékrelativizmus elkerülése érdekében fontos tehát hangsúlyozni, hogy az erkölcsstan tantárgy azoknak az alapértékeknek a megerősítésére törekszik, amelyek összhangban állnak az egyetemes és európai emberi értékrenddel, amely az Alaptörvényből is kiolvasható.

A különböző társadalmakban azonban nem egészen egységes a közösnek tekinthető értékek és normák értelmezése – különösen olyankor nem, amikor ezek konkrét helyzetekben ütköznek egymással, vagy sajátos érdekek befolyásolják a róluk való gondolkodást. Ezért az értékek és a normák megítélése minden korban gyakran képezte *vita és egyeztetés* tárgyát a

közösségeken belül – és sokszorosan így van ez napjainkban, amikor a környezet a korábbiaknál kevesebb biztos tájékozódási pontot kínál a fiatalok számára. A saját értékek keresése közben azonban fontos megérteni azt is, hogy az értékek sokfélék és kulturálisan változatosak, s a tanulóknak nyitottá kell válniuk a sajátjukétól eltérő értékrendek befogadására is. A *magatartást befolyásoló értékek/erények* egy része személyes jellegű, mivel az énnel és az identitással áll kapcsolatban. Más részük interperszonális – másokra és a hozzájuk fűződő kapcsolatainkra vonatkozik. S megint más részük alapvetően társadalmi jellegű – közösségeinkhez és környezetünk egészéhez kapcsolódva fontos szerepet játszik abban, hogy világunk élhető és utódainkra is átörökíthető maradjon.

Az *erkölcsi érzék*, illetve mélyebb szinten a *lelkiismeret* fejlesztése azt jelenti, hogy képessé tesszük gyermekeinket arra, hogy olyan értékeket erősítsenek meg magukban, amelyek egyszerre igazodnak az alapvető erkölcsi értékekhez, valamint saját és közösségeik érdekeihez. Közben pedig fejlődnek bennük azok a pozitív belső késztetések is, amelyek segítségükre vannak a jó és a rossz felismerésében, az elkövetett hibák kijavításában, valamint a bűntudat kezelésében.

Értékeken alapuló, *felelős döntést* azonban csak szabadon lehet hozni, aminek előfeltétele az autonómia. Az erkölcsi nevelés kitüntetett célja ezért az önálló, felelős és kritikai gondolkodás, valamint a tudatos cselekvés kialakulásának elősegítése. Ugyanilyen fontos jellemzője a felelős magatartásnak az *empátia*, a másik ember helyzetének megértése és átérzése. Az erkölcsi nevelés alapvető feladata ezért a másokkal való törődés, a *szolidaritás* képességének erősítése is. S végül a felelős cselekvés harmadik elengedhetetlen összetevője az a képesség, hogy elvont, egyetemes nézőpontból is rá tudjunk tekinteni a dolgokra. Ebből a szempontból az erkölcsi nevelés fő feladata az *igazságosság* és a *méltányosság* elvének megértetése és elfogadtatása a gyerekekkel. A nevelés e három területének ugyanakkor szerves részét képezi az *érzelmi intelligencia* fejlesztése is, amely a viselkedést a kognitív szint alatt – e szintnél erősebben – befolyásolja, s amelynek hiánya, illetve fejletlensége elemi akadály lehet a kívánatos értékek bensővé válásának.

Az iskolai tanulásra jellemző módon az erkölcsstan is számos ismeretet közvetít. A tantárgy felépítése azonban nem elsősorban ismeret-, hanem sokkal inkább *érték- és fejlesztésközpontú*. A fejlesztés célja a magatartást meghatározó erkölcsi kategóriák jelentéstartalmának évről évre való gazdagítása, az életkornak megfelelő szinten való megtapasztalása, tudatosítása, illetve szükség szerinti újrendezése. Mindennek személyes tapasztalatokon, reflexiókon és véleményalkotáson kell nyugodnia. A tananyag felépítése ezért nem lineáris, hanem *spirális szerkezetű*. Az életkornak megfelelő részmakák és tevékenységek háttérben évről évre ugyanazok a nagy tematikai egységek térnek vissza – más-más konkrét előfordulási szinten, más-más hangsúlyokkal –, építve a korábbi tapasztalatokra, kiegészítve és szintetizálva azokat. A kétéves szakaszokon belül azonban sem a nagy témakörök, sem pedig a részmakák tantervi egymásutánja nem jelent előírt sorrendet. Az, hogy melyik kérdéskör mikor kerüljön sorra, leginkább helyben, a tanulócsoporthoz ismeretében határozható meg.

A tananyag tartalma inkább épül a hétköznapi életből merített és oda visszacsatolható tapasztalatokra, illetve *személyes élményekre*, mint elméleti jellegű ismeretekre. Ezeket természetesen egészíthetik ki az életkornak megfelelő erkölcsi kérdéseket felvető történetek, mesék, mondák, irodalmi vagy publicisztikai szövegek, filmek vagy digitális formában elérhető egyéb tartalmak. Az erkölcsstan a tanulóknak nem közlések befogadóiaként, hanem a tanulási folyamat aktív – gondolkodó, kérdező, mérlegelő, próbálkozó, vitatkozó és útkereső – résztvevőiként tekint.

Mivel az erkölcsi nevelés már kisgyermekkorban, a családban elkezdődik, majd az óvodában és egyre táguló környezeti hatások között folytatódik – ideértve a kortársi csoportokat és a médiát is –, a gyerekek sem az első napon, sem pedig a későbbiekben nem „tiszta lapként” lépnek be az iskola kapuján. Valamilyen ösztönösen és/vagy tudatosan már meglévő erkölcsi rendet hoznak magukkal. Ezzel összhangban vagy ezzel vitatkozva kell megpróbálni segítséget nyújtani nekik ahhoz, hogy el tudjanak igazodni az egymásnak sokszor ellentmondó értéktartalmú információk, üzenetek között, illetve hogy választást igénylő helyzetekben lelkiismeretük szavára hallgatva, morálisan helyes döntéseket tudjanak hozni. Mivel ez sohasem jön létre a gyerekek személyes megérintődése és elhatározása nélkül, a *pedagógus feladata* nem erkölcsi kinyilatkoztatások megfogalmazása, az erkölcsi jóval kapcsolatos ismeretek vagy egyes értékek verbális hangoztatása, hanem elsősorban a figyelem ráirányítása a különböző élethelyzetek morális vonatkozásaira, a kérdezés, a gondolkodás és az állásfoglalás bátorítása, a szabad beszélgetések, valamint a nézőpontváltást gyakoroltató szerepjátékok és viták moderálása. Nem lehet azonban eléggé hangsúlyozni – különösen az általános iskolai korosztály esetében –, hogy az eredmény döntő mértékben nem a közlések tartalmán, hanem a közvetítés módján múlik. Egy hiteles felnőtt, akinek értékekkel kapcsolatos nézetei összhangban vannak a tetteivel, csupán a *példája révén* erősebb és maradandóbb erkölcsi hatást tud gyakorolni a gyerekekre, mint mások a szavaikkal.

Az erkölcsi tanulást számos pedagógiai *módszer* és tevékenység segítheti, amelyek legfontosabb közös jellemzője az *élményszerűség*, a fizikai, szellemi és lelki értelemben vett cselekvő tanulói részvétel. Az erkölcsstanórák kitüntetett munkaformája lehet sok egyéb mellett: a szabad beszélgetés, az önkifejező alkotás, a vita, a szerepjáték, a megfigyelés, a kérdezés, a rendszerezés és az elemzés, valamint az iskolai és a helyi közösség életébe, esetleges problémáinak megoldásába, a különböző szintű kulturális és közösségi értékteremtésbe való tevékeny bekapcsolódás. Az erkölcsi nevelés jó lehetőségeit kínálják ugyanakkor az olyan tanórán kívüli formák is, mint például az iskolai hagyományok ápolása, a társak segítése, a helyi közösség számára végzett bármilyen hasznos tevékenység, illetve az önkéntes munka.

Mindezzel összhangban az *értékelés* módja is eltér a hagyományos tantárgyi értékeléstől. Az osztályozás nélküli értékelés fontos területe lehet a kívánatos magatartási értékek rendszeres megerősítése – szóban vagy bármilyen egyéb formában – egyrészt a pedagógus, másrészt a társak és a közösség részéről. Az ilyen típusú visszajelzések befogadására jó keretet nyújthat a tanulói portfólió. Osztályzattal is értékelhető az egyéni vagy közös feladatokban való részvétel, illetve egy-egy konkrét tevékenység. Soha nem irányulhat viszont az értékelés azoknak a személyes vélekedéseknek a minősítésére vagy osztályozására, amelyek értékközpontú kialakítása a tantárgy lényegi funkciója.

5–6. évfolyam

Ebben az életszakaszban megerősödik a távlatosabb *időszemlélet*, és ez alapot kínál ahhoz, hogy a tanulóknál fokozatosan kialakuljon a közös európai és a magyar múlt öröksége iránti megbecsülés. Erre építve az erkölcsstan számos témaköre sikeresen kapcsolható össze a *nemzeti öntudat és a hazafias nevelés* céljaival. Ugyanennek a fejlődésbeli váltásnak a talaján egyre inkább kialakul a gyerekekben az előrelátás képessége, amely fontos lelki alapja lehet a

másokért való felelősségvállalás és a környezettudatos életmód kialakulásának, valamint a kezdeményezőképeség és a vállalkozói kompetencia megalapozásának.

11–12 éves korban már megélt tapasztalataik vannak a gyerekeknek a jogok és kötelezettségek közötti kapcsolatáról, miként arról is, hogy a társas együttéléshez szükségképpen hozzátartoznak az érdeellentétek és a konfliktusok. Az erkölcsstan keretében ekkor feldolgozásra kerülő témák jó alkalmakat kínálnak *az önismeret és a társas kultúra, a demokráciára nevelés* alapjainak lerakására, valamint *a szociális és állampolgári kompetencia* erőteljes fejlesztésére.

Mivel erre az életszakaszra általában kialakul a szóbeli és az írásbeli önkifejezés alapvető eszköztára, az erkölcsstan órák – az infokommunikációs eszközök használatára épülő kapcsolattartás, gondolatcsere és kreatív írás-alkotás révén – hasznos támogatói lehetnek az *anyanyelvi kommunikáció* és a *digitális kompetencia* fejlődésének is.

Ezeket az éveket a nagy barátkozások jellemzik, ami felértékeli a gyerekek számára *az önismerettel és a társas kapcsolatokkal* összefüggő témákat. Ugyancsak fontos feladata ennek az életkornak *az anyagi javakhoz és a pénzhez való viszony* elmélyült feldolgozása annak érdekében, hogy a kívánatos módon alakuljon a tanulók értékhierarchiája.

Az erkölcsi témák ezekben az években jó nyersanyagot kínálnak az érdek- és értékkonfliktusok felismeréséhez és feldolgozásához is. A foglalkozásokon érdemes kiemelt szerephez juttatni az elkövetett hibák vagy rossz döntések miatt bekövetkező *károk enyhítéséről, a jóvátételről és a jó visszaállításának lehetőségeiről* való gondolkodást, valamint az ehhez kapcsolódó kommunikációs és közösségi technikák életkornak megfelelő szinten való elsajátítását.

A konfliktusok elemzése során fel kell mutatni, illetve meg kell erősíteni a problémák *erőszakmentes, konstruktív és morálisan elfogadható* kezelésének mintáit. Szinte valamennyi témakör alkalmas a tanulók szociális érzékenységének fejlesztésére, amihez ebben az életkorban különösen jó eszközt kínálnak a szerepjátékok. A szabad beszélgetés mellett talán ez a forma tudja leginkább elősegíteni a tanulókat foglalkoztató kérdések felszínre hozatalát, a kételyek megfogalmazását és a közös válaszkeresést.

Tematikai egység	Test és lélek	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A főbb emberi szervrendszerek ismerete. Az egészséges életmóddal kapcsolatos alapvető ismeretek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A tanulók testi és lelki egészséggel kapcsolatos ismereteinek gyarapítása és az önmagukért való felelősség érzésének erősítése. A beteg és a fogyatékkal élő emberek iránti empátia fejlesztése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
Fejlődés és szükségletek Hogyan változtak testi, lelki, szellemi tulajdonságaim az évek során? Mire van szükség ahhoz, hogy a testem jól fejlődjön? Mi kell a lelkem és az értelmem fejlődéséhez? Melyek az ember legfontosabb fizikai, lelki és szellemi szükségletei? Miben térnek el egymástól a gyerek, a felnőtt és az idős ember szükségletei? Miben különbözik egy ember az összes többi élőlénytől, és miben hasonlít rájuk? Egészség és betegség		<i>Természetismeret:</i> Kamaszkori változások: testkép, testalkat; az egészséges táplálkozás alapelvei; a serdülő személyiségének jellemző vonásai; az önismeret és az

<p>Milyen az egészséges ember? Hogyan kerülhet veszélybe és hogy védhető meg az egészség? Én egészségesen élek? Van olyan szokásom, amelyen jó lenne változtatnom az egészségem érdekében?</p> <p>Miben különbözik egy beteg ember az egészségestől? Hogyan és miért betegedhet meg valaki? Mi változik meg ettől az életében? Milyen az, amikor én beteg vagyok? Mért tartozom felelősséggel saját testi épségemért?</p> <p>Fogyatékoság</p> <p>Milyen képessége hiányozhat annak, aki valamilyen téren fogyatékos? Vannak-e olyan speciális képességeik a fogyatékkal élőknek, amelyekben ügyesebbek másoknál? Mi a különbség a fogyatékoság és a betegség között? Hogyan alakulhat ki ilyen állapot? Miben és hogyan akadályozza a fogyatékkal élő embereket állapotuk a hétköznapi tevékenységekben? Hogyan lehet elhárítani vagy csökkenteni ezeket az akadályokat? Hogyan lehet egy fogyatékkal élő gyereket támogatni az osztályban? Mit tanulhatnak az ép gyerekek fogyatékkal élő társuktól? Élhetnek-e teljes értékű életet a fogyatékos emberek?</p> <p>Ép testben ép lélek?</p> <p>Milyen a jó és milyen a rossz lelkiállapot? Milyen lehet a lélek, amikor sérült vagy beteg? Milyen jelei vannak ennek? Hogyan őrizhetjük meg a lelki egészségünket? Lehet-e beteg lélek ép testben, és beteg vagy fogyatékosággal élő testben ép lélek? Mi minden befolyásolhatja ezt?</p> <p>Egy belső hang: a lelkiismeret</p> <p>Mi minden hat a döntéseinkre? Mi a lelkiismeret, és miből érezzük a jelenlétét? Hogyan hat a tetteinkre? Mi történik, amikor hallgatunk rá, és mi történik, amikor nem?</p>	<p>önfejlesztés eszközei; veszélyforrások különféle élethelyzetekben; káros szenvedélyek.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> ön- és társismereti játékok.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Testi tulajdonság, lelki tulajdonság, szellemi képesség, szükséglet, fejlődés, egészség, betegség, fogyatékoság, befogadás, elfogadás, lelkiismeret, szándék, döntés.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Kapcsolat, barátság, szeretet</p>	<p>Órakeret 11 óra</p>
<p>Előzetes tudás, tapasztalat</p>	<p>Olvasott, hallott, látott, megélt történetek, amelyek középpontjában a barátság témája áll.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A saját kapcsolati háló szerkezetének tudatosítása. Annak megéreztetése, hogy az őszinte baráti kapcsolatok fontos szerepet játszanak az ember életében. Olyan kommunikációs technikák megismertetése, amelyek segíthetnek a barátság ápolásában és az esetleges konfliktusok feloldásában.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>	

<p>Kapcsolataim Kikkel tartok szorosabb vagy lazább kapcsolatot? Kihez mi fűz, és milyen mélységűek ezek az érzések? Mi tesz vonzóvá és mi tesz ellenszenvessé valakit? Milyen módon lehet elnyerni valakinek a rokonszenvét? Milyen eszközöket nem szabad vagy nem érdemes használni ennek során? Miért?</p> <p>Baráti kapcsolatok Lehetnek-e a barátoknak titkaik egymás előtt? Mit jelent az, hogy őszinték vagyunk valakihez? Megengedhető-e a hazugság a barátok között? Csak szavakkal lehet hazudni vagy más módon is? Mit jelent a barátságban a másik tisztelete? Hogyan tudják segíteni egymást a barátok? Mi az, amivel fájdalmat tudnak okozni egymásnak? Hogyan lehet bocsánatot kérni és megbocsátani? Van-e olyan vétség, ami megbocsáthatatlan?</p> <p>A kapcsolat ápolása Milyen formái vannak a szeretet kimutatásának és a figyelmességnek? Milyen szerepe van a kapcsolat ápolásában a személyes találkozásoknak, a telefonnak, az internetnek és a közös programoknak? Milyen problémák és milyen konfliktusok zavarhatják meg a barátságot? Hogyan lehet feloldani ezeket?</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a közlési szándéknak megfelelő nyelvi és nem nyelvi jelek használata; mindennapi kommunikációs szituációk gyakorlása.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> vizuális kommunikáció, jelértelmezés, jelalkotás; kép és szöveg.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> együttműködés némajátékos, szöveges és mozgásos tevékenység során; alkalmazkodás, érdekérvényesítés dinamikus változtatása a csoportos tevékenységek során.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Barát, ismerős, rokonszenv, ellenszenv, barátság, őszinteség, hazugság, szeretet, tisztelet, közömbösség, harag, fájdalom, megértés, sértés, megbocsátás, konfliktus.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Kortársi csoportok</p>	<p>Órakeret 10 óra</p>
<p>Előzetes tudás, tapasztalat</p>	<p>Iskolai és iskolán kívüli közösségekben szerzett személyes tapasztalatok.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A közösséghez való tartozás fontosságának megéreztetése. A csoporttagok közötti összetartozás érzését kiváltó legfontosabb tényezők tudatosítása. Egy-egy személy csoporton belüli helyzetének felismertetése. A csoporton belüli konfliktuskezelés és kárenyhítés néhány technikájának gyakorlati megismertetése. Annak megértetése, hogy mások csoportjai mások számára ugyanolyan értékesek. Az osztályban felmerülő előítéletek és sztereotípiák kezelése.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>	

<p>Közösségeim Milyen csoportokhoz tartozom? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Milyen okai vannak a változásnak? Melyik csoporthoz mennyire kötődöm, és miért?</p> <p>A mi csoportunk Melyik csoportomban érzem a legjobban magam, és miért? Mi minden kapcsolja össze a csoport tagjait? Milyen közös tevékenységeink, jeleink, szokásaink és szabályaink vannak? Egyenrangú-e mindenki a csoportban, vagy van-e valamilyen különbség a tagok között?</p> <p>Mások csoportjai Milyen más csoportok vannak körülöttem, amelyekbe nem tartozom bele? Milyennek látom e csoportok tagjait? Mit tudok róluk? Valóban különböznek-e a mi csoportunk tagjaitól? Ha igen, miben? Mi az oka annak, ha valakit vagy valamilyen csoportot idegennek érzünk? Mi mindenben különbözhet tőlünk egy idegen? Válhat-e baráttá, aki korábban idegen volt? Ha igen, milyen módon? Ha nem, miért nem?</p> <p>Konfliktusok a csoportban Milyen problémák és milyen konfliktusok fordulhatnak elő a csoportokon belül? Hogyan lehet ezeket megoldani, és mi történik, ha nem sikerül? Mi történik, ha valaki véletlenül vagy szándékosan kárt okoz a csoport többi tagjának? Mit fejez ki a büntetés, milyen elfogadható és el nem fogadható módjai vannak a bűnhődésnek? Mitől függ, hogy helyre lehet-e hozni egy vétséget? Lehet-e valaki egyszerre két egymással vetélkedő csoport tagja? Ha igen, hogy oldható ez meg? Ha nem, miért nem?</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> közéleti kommunikáció (megbeszélés, vita, felszólalás, hozzászólás, alkalmi beszéd, köszöntés, kiselőadás).</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> konszenzus kialakításának képessége és eszköztárának megismerése a dramatikus tevékenységek előkészítése során; Egymás munkája iránti tisztelet, figyelem, őszinteség és tapintat a megbeszélések során, belső irányítású csoportszerveződés dramatikus tevékenységek során.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Csoport, közösség, összetartás, beilleszkedés, idegen, kirekesztés, általánosítás, előítélet, hiba, vétség, bűn, megbocsátás, jóvátétel, felelősség.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Társadalmi együttélés</p>	<p>Órakeret 11 óra</p>
<p>Előzetes tudás, tapasztalat</p>	<p>Történelmi és irodalmi ismeretek különféle népekről, vallásokról és a társadalmi egyenlőtlenségekről. Személyes lakóhelyi tapasztalatok ugyanezekről. Különféle népek, vallások, csoportok szokásainak, ünnepeinek ismerete. Internetes virtuális közösségekben szerzett személyes tapasztalatok.</p>	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az etnikai és vallási sokszínűség tudatosítása, elfogadtatása és értékékként való kezelése. A kisebbségi tanulók esetében ezek identitáselemként való megerősítése.</p> <p>A szociális érzékenység fejlesztése és a személyes felelősség érzésének felkeltése.</p> <p>Az internet használatával és a virtuális közösségekkel kapcsolatos veszélyek tudatosítása.</p>
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Etnikai közösségek</p> <p>Milyen népcsoportok élnek hazánkban, illetve a környékünkön? Kik vannak többségben az országban, és kik alkotják a kisebbséget? Én hová tartozom?</p> <p>Mit tudunk a magyarországi kisebbségi népcsoportokról? Milyen sajátos jelképeik, szokásaik, hagyományaik és ünnepeik vannak?</p> <p>Jó-e, ha egy országban többféle nép és többféle kultúra él egymás mellett? Milyen értékek és milyen nehézségek forrása lehet ez a helyzet?</p> <p>Lehet ugyanaz a népcsoport egyik helyen kisebbségben, míg más helyen többségben? Van-e felelőssége a többségi népcsoportok tagjainak a kisebbségekkel szemben?</p> <p>Vallási közösségek</p> <p>Milyen vallási közösségek működnek Magyarországon, illetve a környékünkön? Melyek alkotják a többséget, és melyek tartoznak a kisebbséghez hazánkban? Mit tudunk róluk? Jó-e, ha egy társadalomban többféle vallási csoport él egymás mellett? Milyen értékek és milyen problémák származhatnak egy térségben a vallási sokszínűségből?</p> <p>Társadalmi egyenlőtlenségek</p> <p>Kire mondhatjuk, hogy gazdag, illetve szegény? Minek alapján? Miért alakulnak ki vagyoni különbségek az emberek között? Mennyire függ az egyéntől, hogy milyen anyagi körülmények között él? Elképzelhető-e olyan társadalom, amelyben mindenki egyforma anyagi helyzetben van? Ha lenne ilyen, az igazságos társadalom lenne? Kell-e a gazdagoknak segíteniük a szegényeket? Mikor jogos valakit kedvezményben részesíteni? Hogyan lehet és hogyan nem szabad másokkal szemben előnyösebb helyzetbe jutni?</p> <p>Virtuális közösségek</p> <p>Milyen okai lehetnek annak, hogy az interneten gyorsan ki tud alakulni egy virtuális közösség? Milyen előnyei és milyen hátrányai lehetnek az ilyen csoportokhoz való tartozásnak? Mi az, amit nem illik vagy éppen veszélyes közreadni magunkról és másokról egy internetes közösségi oldalon?</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a magyarság eredete; mondókák, krónikák, nyelvtudomány; hasonlóságok és különbségek a katolikus és a protestáns vallások között.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> valóság és képzelet.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> némajátékos, szöveges és mozgásos improvizációk; improvizációk összefűzése jelenetsorokká; történetek feldolgozása különféle drámajátékos tevékenységekkel.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nép csoport, vallási közösség, többség, kisebbség, szokás, hagyomány, ünnep, társadalom, vagyon, egyenlőség, egyenlőtlenség, igazságosság, igazságtalanság, tisztességes és tisztességtelen előny szerzés, gazdagság, szegénység, szolidaritás, virtuális közösség.
----------------------------	---

Tematikai egység	A technikai fejlődés hatásai	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Az ember és a természet közötti kapcsolatra vonatkozó általános ismeretek. Példa értékű technikatörténeti ismeretelemek. Különböző technikai eszközök használatához kapcsolódó személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak tudatosítása, hogy az emberi tevékenység hatással van a környezet állapotára, és mi magunk is szerepet játszhatunk a természet károsításában vagy védelmében. A tulajdonhoz való személyes viszony árnyalása a közösségi és a köztulajdon fogalmának bevezetésével. A modern technika mindennapi életet érintő pozitív és negatív hatásainak felismertetése. A média viselkedést befolyásoló hatásainak tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Az ökológiai lábnyom Milyen kapcsolatban áll egymással az ember és a természet? Miért nem egyforma az emberek ökológiai lábnyoma a Föld minden részén? Mit tehetek a saját ökológiai lábnyomom csökkentése érdekében?</p> <p>Az ember és a technika Hogyan befolyásolja a technika fejlődése az ember életét? Melyek a mai világ legfontosabb technikai eszközei? Hogyan hat ezek jelenléte az egyének és a közösségek életére? Mik az előnyeik, mik a hátrányaik és mik a veszélyeik? Lehet-e függővé válni egy technikai eszköztől?</p> <p>Enyém, tied, mienk Mit tekinthetek a saját tulajdonomnak? Milyen védelem illeti meg a magántulajdont? Lehet-e közös tulajdonom más emberekkel? Hogyan használható és miként védhető meg a közös tulajdon? Kié a köztulajdon? Hogyan használható és miként védhető meg? Mikor lehet és mikor nem közös tulajdont vagy köztulajdont magáncélra használni?</p> <p>A mozgóképek hatása Miért van annyi reklám a tévében és az interneten? Milyen eszközökkel próbálnak meg befolyásolni minket a reklámok? Miért és hogyan hatnak ránk a televíziós filmsorozatok? Hogyan alakítják a reklámok és a tévésorozatok a választásaimat és a</p>		<p><i>Természetismeret:</i> a környezet és az ember egysége.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a tömegkommunikáció legfőbb üzeneteinek dekódolása.</p> <p>Technika, életvitel és gyakorlat: környezettudatosság.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> tervezett és alakított környezet; vizuális kommunikáció, jelértelmezés, jelalkotás; kép és szöveg.</p>

véleményemet?		
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Ökológiai lábnyom, fogyasztás, technikai eszköz, függőség, magántulajdon, közösségi tulajdon, köztulajdon, visszaélés, média, reklám.	

Tematikai egység	A mindenséget kutató ember	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A tudományos kutatás és a művészi alkotás eszköztárának használatával kapcsolatos személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vallások sokszínűségével és közös jellemzőivel kapcsolatos, különféle forrásokból származó ismeretek bővülésének elősegítése és rendszereztetése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>A vallás mint lelki jelenség Miért gondolja az emberek jelentős része, hogy létezik egy embernél hatalmasabb erő is a világban? Milyen elképzelések alakultak ki különböző kultúrákban erről az erőről? Hogyan próbálnak az emberek kapcsolatba lépni a természetfeletti világgal, és miért fontos ez nekik? El lehet-e képzelni a világot természetfeletti erő létezése nélkül is?</p> <p>Vallási közösség és vallási intézmény Milyen keretei, szertartásai és jelképei alakultak ki a természetfeletti erő(k) tiszteletének? Milyen helyeket, könyveket és tárgyakat tartanak szentnek egyes kultúrákban az emberek? A világ vallásai közül melyek vannak jelen a lakóhelyünkön és Magyarországon?</p> <p>A tudomány Mit csinálnak a tudósok? Milyen kérdésekre keresik a válaszokat és milyen módon? Vajon mitől függ, hogy találnak-e választ az általuk feltett kérdésekre? Milyen mélységben ismerhető meg a világ? Én milyen kérdéseket tennék fel a világról, ha tudós lennék?</p> <p>A művészet Mit csinálnak a művészek? Miért fontos számukra az, amit tesznek? Milyen eszközeik vannak arra, hogy kifejezzék az érzéseiket és a gondolataikat? Miért érdekel olyan sok embert az, amit mások előadnak vagy alkotnak? Bárkiből lehet művész? Hozzám melyik művészeti terület áll a legközelebb és miért?</p>		<p><i>Természetismeret:</i> a Föld helye a Naprendszerben és a Világegyetemben; Kopernikusz tudománytörténeti jelentősége.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> a Biblia; történetek az Ószövetségből; a görögök és rómaiak vallása; Az Újszövetség; Jézus története; a kereszténység kialakulása és elterjedése: üldözött vallásból államvallás; a római katolikus egyház felépítése, jellemzői. Az iszlám vallás megjelenése és alapvető tanításai.</p>

	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> képek és formák a költészetben; az irodalmi művek szóbeli és írásbeli szövegműfajainak jellemzői.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	<p>Természeti erő, természetfeletti erő, vallás, egyház, templom, szertartás, vallási jelkép, ima, böjt, zarándoklat, szent könyv, szent hely, tudomány, tudományos megismerés, művészet, művészi alkotás, világkép, világnézet.</p>

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanuló tisztában van az egészség megőrzésének jelentőségével, és tudja, hogy maga is felelős ezért.</p> <p>Tudatában van annak, hogy az emberek sokfélék, elfogadja és értékeli a testi és lelki vonásokban megnyilvánuló sokszínűséget, valamint az etnikai és kulturális különbségeket.</p> <p>Gondolkodik saját személyiségjegyein, törekszik a megalapozott véleményalkotásra, illetve vélekedéseinek és tetteinek utólagos értékelésére.</p> <p>Gondolkodik rajta, hogy mit tekint értéknek; tudja, hogy ez befolyásolja a döntéseit, és hogy időnként választania kell még a számára fontos értékek között is.</p> <p>Képes különféle szintű kapcsolatok kialakítására és ápolására; átlátja saját kapcsolati hálójának a szerkezetét; rendelkezik a konfliktusok kezelésének és az elkövetett hibák kijavításának néhány, a gyakorlatban jól használható technikájával.</p> <p>Fontos számára a közösséghez való tartozás érzése; képes átlátni és elfogadni a közösségi normákat.</p> <p>Nyitottan fogadja a sajátjától eltérő véleményeket, szokásokat és kulturális, illetve vallási hagyományokat.</p> <p>Érzékeli, hogy a társadalom tagjai különféle körülmények között élnek, képes együttérzést mutatni az elesettek iránt, és lehetőségéhez mértén szerepet vállal a rászorulóknak segítségében. Megbecsüli a neki nyújtott segítséget.</p> <p>Tisztában van azzal, hogy az emberi tevékenység hatással van a környezet állapotára, és törekszik rá, hogy életvitelével minél kevésbé károsítsa a természetet.</p> <p>Ismeri a modern technika legfontosabb előnyeit és hátrányait, s felismeri magán a függőség kialakulásának esetleges előjeleit.</p> <p>Tisztában van vele, hogy a reklámok a nézők befolyásolására törekzenek, és kritikusan viszonyul a különféle médiaüzenetekhez.</p> <p>Érti, hogy a világ megismerésének többféle útja van (különböző világképek és világnézetek), s ezek mindegyike a maga sajátos eszközeivel közelít ugyanahhoz a valósághoz.</p>
---	---

7–8. évfolyam

Az általános iskola szakaszáró éveiben megnő azoknak a kérdéseknek a köre és bővül azoknak az élethelyzeteknek a sora, amelyekben a fiatalok önálló döntéseket hoznak – s ezzel együtt fokozódik a felelősségük is önmagukkal, társaikkal és környezetükkel szemben. Ez a helyzet fontos kapcsolódási pontokat kínál *a másokért való felelősségvállalás és az önkéntesség*, valamint a *pályaorientáció* témakörének nevelési céljaihoz, illetve a *kezdeményezőkézség és vállalkozói kompetencia* fejlesztéséhez.

Erre az életkorra új dimenziókkal bővül a fiúk és a lányok kapcsolata, s az ezzel összefüggő témák tanórai feldolgozása szerepet vállalhat a *testi és lelki egészségre*, illetve a *családi életre való nevelés* általános céljainak megvalósításában.

13-14 évesen a tanulók már nagymértékben önálló használói a legkülönbözőbb technikai eszközöknek, így az erkölcsstan órák keretében is kitüntetett helyet kell kapnia a *médiatudatosságra* nevelésnek – hangsúlyozva, hogy ez egyúttal fontos szelete az *állampolgárságra és demokráciára* nevelésnek, valamint az *esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség* fejlesztésének is.

A 7-8. évfolyamon a tanulók már képesek pontosan érzékelni az egyes társadalmi csoportok lehetőségei és életesélyei közötti különbségeket, fel tudják fogni a *társadalmi igazságosság* kérdéskörébe sorolható problémákat, és képesek minderről összefüggésekben gondolkodni. Következésképpen az erkölcsstan órák keretében direkt formában is felvetődhetnek a kirekesztettség, az előítéletek, valamint a méltányosság kérdéseit feszegető témakörök. Az órai beszélgetések valamennyi formája elősegítheti a *lelkiismeret* szociális dimenziójának erősödését.

Szintén fontos sajátossága ennek az életkornak, hogy megkezdődik a *személyes világnézet* és világnézet kialakulása, amely ugyan csak évek múltán válik teljesen összerendezetté, de ezekben az években az iskola fontos feladata, hogy ezt a folyamatot a maga eszközeivel támogassa. A formálódó világnézetben testet öltő értékekre támaszkodva a fiatalok fokozatosan elkezdik elhelyezni magukat a létezés tágabb összefüggésrendszerében.

Az életkorra jellemző *önállósodást* az iskola *véleményt, választást és döntést igénylő helyzetek* teremtésével tudja támogatni. Ebből az erkölcsstan valós, vagy a valóságoshoz nagyon hasonló morális dilemmák mérlegeltetésével veheti ki a maga részét. Ebben a szakaszban a dilemmák már hangsúlyosan célozhatják a *személyes jövőkép* kialakítását, valamint az *identitás* különféle dimenziókban való stabilizálódását. E folyamat részeként fontos szerepet kap az erkölcsstan órákon annak a megerősítése, hogy másnak ugyanúgy joga van saját identitáshoz, amelynek a szokásokban és vélekedésekben megnyilvánuló másságát tiszteletben kell tartani.

Ugyancsak kiemelt szerep juthat e szakasz óráin az adott konkrét témákhoz kapcsolódó *információk* különféle forrásokból való összegyűjtésének és rendszerezésének, a *kritikai gondolkodás fejlesztésének* és a jelenségek érvekkel alátámasztott *értékelésének*, valamint a *disputa* jellegű vitáknak és az *erkölcsi dilemmavitáknak* is.

Tematikai egység	Ki vagyok én, és mi vezérli a tetteimet?	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A nyelv és nyelvhasználat, valamint az emberi kommunikáció témakörében szerzett anyanyelvi ismeretek. A tettek belső mozgatóerőivel kapcsolatos személyes tapasztalatok.	

A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése a saját mozgatóerőkre való reflektálás révén. Az önfogadás és az akaratőr fejlődésének támogatása. Ösztönzés a személyes értékválasztásra és az ezzel járó feszültségek kezelésének gyakorlása.
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>Nyelv és gondolkodás</p> <p>Vajon hogyan születik a gondolat? Mi minden befolyásolja, hogy mit gondolok? Mindig van-e célja a gondolkodásnak? Milyen kapcsolat van a gondolkodás és a nyelv, a fogalmak és a szavak között? Milyen kapcsolat van a szavak és a tettek között?</p> <p>Hogyan befolyásolhatja a nyelvhasználat a társas kapcsolataimat? Vajon aki más nyelvet beszél, az másképp is gondolkodik?</p> <p>Tudás és értelem</p> <p>Mi az, ami igazán érdekel? Hogyan és mit tanulok könnyen? Miben vagyok sikeres? Mi az, amiben kevésbé vagyok sikeres, és vajon miért? Akarok valamin változtatni ezen a téren? Ha igen, miért és hogyan?</p> <p>Miben vagyok tehetséges? Hogyan használom és hogyan fejlesztem a tehetségemet? Vajon már a születéskor eldőlt, hogy milyen teljesítményt érhet el valaki, vagy a tanulás és a gyakorlás szerepe a meghatározó?</p> <p>Ösztönzők és mozgatóerők</p> <p>Mi minden befolyásolja a tetteimet és a döntéseimet? Mik az ösztönök, és hogyan hatnak a viselkedésünkre? Mikor jó, hogy hatnak ránk, és mikor nem? Tudjuk-e befolyásolni az ösztönös késztetéseinket?</p> <p>Hogyan hatnak a testi és lelki állapotunkra, tetteinkre a pozitív és a negatív érzések és érzelmek? Lehet-e befolyásolni az érzelmeket?</p> <p>Milyen igények, vágyak és célok alakítják a döntéseinket? Mi az, ami akaratlanul elérhető, és mi az, ami nem? Hogyan hat ránk a siker, a kudarccs és a válság?</p> <p>Ha én nem vagyok magamért, akkor ki van értem? Elég-e az, ha csak magamért vagyok?</p> <p>Érték és mérték</p> <p>Mi az, ami igazán fontos az életemben? Vannak-e olyan értékek, amelyek mindenkinek egyformán fontosak? Mik az én értékeim? Előfordult-e már olyan döntési helyzet, amikor ütköztek ezek az értékek egymással, és választanom kellett közöttük? Mit tettem akkor, és mit tennék hasonló helyzetben most? Tudok-e valamilyen sorrendet felállítani az értékeim között?</p>	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a kommunikációs céloknak megfelelő szövegek írása; a nyelv állandósága és változása.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> tanulási pálya; környezet és pályaválasztás; megélhetés.</p> <p><i>Biológia – egészségtan:</i> a serdülőkor érzelmi, szociális és pszichológiai jellemzői; a személyiség összetevői, értelmi képességek, érzelmi adottságok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> érzelmek, hangulatok kifejezése; látványok, jelenségek asszociatív megjelenítése.</p>
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Nyelv, gondolkodás, szó, fogalom, tett, nyelvhasználat, tudás, értelem, tehetség, siker, kudarc, felelősség, ösztön, érzés, érzelem, igény, vágy, cél, döntés, válság, akarat, érték, értékrend, értékütközés.

Tematikai egység	Párkapcsolat és szerelem	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	A nemi éréssel és a szaporodással kapcsolatos biológiai ismeretek. A párkapcsolatok terén szerzett személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Annak megértetése, hogy milyen szerepet játszik az intim párkapcsolat az emberek életében. Az egymás iránti felelősség érzésének felkeltése. A szexuális visszaélések veszélyeinek tudatosítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	
<p>Vonzódás Milyen testi változásokkal jár a serdülőkor, és ezeknek milyen lelki hatásai vannak? Milyen okai lehetnek annak, hogy egyesekhez vonzódunk, míg mások inkább taszítanak bennünket? Honnan tudhatja egy lány és egy fiú, hogy egymás iránti vonzódásuk kölcsönös? Ki tegye meg az első lépést és hogyan? Mi minden lehet félreértések forrása? Mit szabad és mit nem szabad tenni abban az esetben, ha a vonzódás nem kölcsönös?</p> <p>Együttjárás Milyen forrásai és formái lehetnek a szerelemben az örömnél és a boldogságnak? Mit jelent a másik tisztelete és az egymás iránti felelősség a párkapcsolatban? Hogyan tudják segíteni egymást a szerelmesek? Mikor elég érett egy fiatal a szexuális kapcsolatra? Hogyan kerülhető el a nem kívánt terhesség? Mit jelent és hogyan teremthető meg az intimitás a szexuális kapcsolatban? Milyen forrásai és formái lehetnek a problémáknak és a konfliktusoknak egy párkapcsolatban? Hogyan lehet és meddig érdemes feloldani ezeket? Honnan lehet észrevenni, hogy a vonzódás már nem kölcsönös? El lehet-e kerülni a lelki sérüléseket egy szakítás során?</p> <p>Házasság, család és otthonteremtés Milyennek képzelem azt az embert, aki majd felnőttként a társam lesz az életben? Milyen családot és milyen otthont szeretnék? Fontos-e a házasságkötés ahhoz, hogy két egymást szerető ember együtt éljen? Milyen a jó házasság? Mit lehet tenni a fenntartása érdekében? Mivel és hogyan lehet elrontani? Le lehet-e élni egy életet egyetlen ember mellett? Lehet-e, érdemes-e erre törekedni? Miért dönt úgy két ember, hogy családot alapít? Fontos-e, hogy amikor egy gyerek világra jön, a szülei házastársak legyenek?</p> <p>Visszaélés a nemiséggel Mit jelent a prostitúció, a pedofília, a pornográfia és a szexuális bántalmazás kifejezés? Hogyan lehet elkerülni, hogy ilyesminek az áldozataivá váljunk? Hol lehet segítséget kérni ilyen jellegű fenyegetettség esetén? Mi a teendő, ha egy társunkat ilyen veszély</p>	<p><i>Biológia– egészségtan:</i> nemi jellegek, nemi hormonok; a menstruációs ciklus folyamata; másodlagos nemi jellegek, lelki tulajdonságok; a fogamzásgátlás módjai, következményei; az abortusz egészségi, erkölcsi és társadalmi kérdései; a fogamzás feltételei, a méhen belüli élet mennyiségi és minőségi változásai, a szülés/születés főbb mozzanatai.</p>	

fenyegeti?	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Nemi érés, vonzás, taszítás, szerelem, nemi vágy, szexuális kapcsolat, házasság, család, gyerekvállalás, terhesség, prostitúció, pornográfia, szexuális bántalmazás, áldozat, családon belüli erőszak.

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Formális és informális, iskolai és iskolán kívüli közösségekben szerzett személyes tapasztalatok.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az önismeret fejlesztése, valamint az autonóm gondolkodás és cselekvés iránti igény felkeltése, megerősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Közösségeim Milyen csoportokhoz tartozom és miért? Mi változott ezen a téren az utóbbi időben? Milyen okai vannak a változásnak? Melyik csoporthoz mennyire kötődöm? Melyikben mennyire érzem szabadnak magam?</p> <p>Erőt adó közösség Miért van szükségünk arra, hogy együtt legyünk másokkal? Miben különbözik a közösséghez tartozás a páros kapcsolattól, és miben hasonlít rá? Milyen szerepet töltök be a közösségeim életében? Mit kapok tőlük, és mit adok nekik? Mitől érzem magam jól vagy rosszul egy csoportban? Mit tehetek azért, hogy a csoportban, amelyhez tartozom, mindenki jól érezze magát?</p> <p>Korlátozó közösség Milyen érzés, ha valamilyen kérdésben mást gondolok, mint a csoport többi tagja? Lehet-e egy csoporton belül másképp viselkedni, mint ahogy a többség teszi? Milyen következményekkel járhat ez? Meg tudja-e változtatni egy ember egy csoport nézeteit vagy viselkedését?</p> <p>Szabadság és korlátozottság Mennyire vagyok szabad és önálló a tetteimben és a választásaimban? Mi az, amihez alkalmazkodnom kell egy közösségben, és mi az, amiről valóban szabadon dönthetek? Kitől kaphatok segítséget, ha döntenem kell? Kiknek és milyen szabályoknak kell mindenképp engedelmessé válnom? Milyen előnyei és milyen veszélyei lehetnek az engedelmességnek? Van-e olyan helyzet, amikor nem kell vagy nem szabad</p>		<p><i>Biológia egészségtan:</i> leány és női, fiú és férfi szerepek a családban, a társadalomban; mások megismerése, megítélése és a kommunikáció; családi és iskolai agresszió, önzetlenség, alkalmazkodás, áldozatvállalás, konfliktuskezelés, probléma feloldás; a kamasz helye a harmonikus családban; a viselkedési normák és szabályok szerepe.</p>

engedelmeskednem? Hogyan segíthet a lelkiismeret a jó és a rossz, a bűn és az erény közötti választásban? Milyen helyzetekben mondhat mást a lelkiismeretem, mint a szabályok vagy a közösségem tagjai? Figyelmeztet-e a lelkiismeretem saját tévhiteimre és előítéleteimre?	
Kulcsfogalmak/fogalmak	Csoport, közösség, önállóság, korlátozás, alkalmazkodás, engedelmisség, szabály, lelkiismeret, választás, bűn, erény, előítélet, tévhit.

Tematikai egység	Helyem a világban	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás, tapasztalat	Az Európáról, a globalizációról és a multikulturális társadalmakról szerzett történelmi és földrajzi ismeretelemek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az európai identitás kialakulásának támogatása a tanulóknban. A más kultúrák iránti nyitottság erősítése; annak elfogadtatása, hogy napjaink globális világában a kultúrák és a népcsoportok számos ok miatt keverednek egymással, ami előnyökkel és nehézségekkel is együtt járhat. A legfontosabb általános társadalmi normák funkciójának megértetése és a betartásukra vonatkozó igény erősítése.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>Tágabb otthonunk: Európa Melyek az Európai Unió jelképei, és mit jelentenek ezek számomra? Európa mely térségeiben élnek olyan emberek, akiket közelebbről vagy távolabbról ismerek? Mi kapcsol össze velük? Miben hasonlítanak egymásra Európa különböző országainak lakói, és mi mindenben különböznek egymástól?</p> <p>Színesedő társadalmak Miért akarnak egyes emberek máshol tanulni vagy dolgozni, mint ahol megszülettek? Milyen pozitív és negatív hatásai lehetnek e jelenségnek az egyének és a közösségek életére? Mi az oka annak, hogy sokan elmenekülnek saját hazájukból, és más országban akarnak letelepedni? Be kell-e engedni egy gazdagabb országnak a saját területére a világ szegényebb térségeiből menekülőket? Milyen előnyei származhatnak a külföldiek befogadásából egy országnak, és milyen problémák forrása lehet ez? Vajon ugyanolyan jogok illetik-e meg a külföldről érkezőket, mint a befogadó ország polgárait? Melyek a más néphez vagy más kultúrához tartozó emberekkel szembeni sztereotípiák és előítéletek forrásai? Miért fordulnak elő Magyarországon és Európa más részein is etnikai háttérű konfliktusok? Mire van szükség ahhoz, hogy létrejöjjön a bizalom és az együttérzés a különböző kultúrákhoz tartozó emberek között?</p>		<p><i>Földrajz:</i> éhezés és szegénység a világban; Európa változó társadalma; az Európai Unió lényegének megértése; népességmozgások és menekültáradat; a Kárpát-medence népei.</p> <p>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: egyenlőség és egyenlőtlenségek a társadalomban; állampolgári jogok és kötelességek; a nyugati integráció kezdetei; az Európai Unió létrejötte és működése; a globalizáció előnyei és veszélyei; Magyarország Alaptörvénye; a magyarországi</p>

<p>A társadalmi együttélés közös normái</p> <p>Milyen jellegű szabályok vonatkoznak a társadalom minden tagjára? Milyen esetekben fogadható el a kivételezés? Hogyan alakulnak ki ezek a közös szabályok? Miért baj, ha egyesek nem tartják be ezeket a szabályokat? Jogos-e, ha ezért megbüntetik őket? A büntetés milyen formái fogadhatók el? Milyen módon lehet jóvátenni, ha valaki vétett a társadalom közös normái ellen? Milyen formában próbálnak egyes emberek mások által nem elérhető előnyökhöz jutni? Meg lehet-e szüntetni a vesztegetést és a korrupciót? Lehet-e a hála jele a hálapénz? Hibázik-e az, aki adja vagy az, aki kapja? Melyik hatékonyabb, a büntetés vagy a megelőzés? Mit tehet az egyén és a közösség a társadalmi normák általános érvényre jutása érdekében? Meg lehet-e tartani azt az elvet, hogy ne tegyünk senkivel olyat, amit nem szeretnénk, hogy velünk megtörténjen?</p> <p>Új technikák, új szabályok</p> <p>Vajon az, ami fenn van a világhálón, a világ közös tulajdonának tekinthető? Mi az, amit szabadon használhatunk fel az interneten elérhető tartalmak közül, és mi az, amit nem? Mi az, amit szabadon letölthetünk onnan, és mi az, amit nem? Honnan lehet tudni, hogy mit véd a szerzői jog és mit nem?</p> <p>Vannak-e a mobil telefon használatának közösségi szabályai?</p>	<p>nemzetiségek és etnikai kisebbségek; a cigány (roma) népeesség helyzete.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Európai Unió, menekült, befogadó ország, sztereotípiák, előítélet, etnikai konfliktus, társadalmi norma, szabályszegés, vesztegetés, korrupció, hálapénz, büntetés, megelőzés, szerzői jog.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Mi dolgunk a világban?</p>	<p>Órakeret 11 óra</p>
<p>Előzetes tudás, tapasztalat</p>	<p>Az alkohol, a cigaretta és a drogok káros hatásaival kapcsolatos egészségügyi ismeretek.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A személyes jövőkép kialakításának ösztönzése, az egyéni és közösségi boldogulást támogató értékek melletti elköteleződés támogatása.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>		<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Jóllét és jólét</p> <p>Mivel lehet a legnagyobb örömet, illetve bánatot okozni nekem? Mitől érzem jól magam a bőrömben, és mitől érzem rosszul? Miről tudnék könnyen lemondani a jelenlegi életem javai és lehetőségei közül? Mi az, amihez mindenképp ragaszkodnék? Mit szeretnék elérni az életemben? Mit lehet pénzért megkapni és mit nem? Mit kell tennem azért, hogy egészséges maradjak?</p>		<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a sajtóműfajok alapvető jellemzőinek tudatosítása; hírek, események a médiában.</p>
<p>Boldogulás, boldogság</p> <p>Hogyan képzelem el a jövőmet? Mikor érezném sikeresnek, értelmesnek az életem alakulását? Milyen szerepe lehet ebben a</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> tudományos</p>

<p>tanulásnak, a pénznek, a munkának, az alkotásnak és az emberi kapcsolatoknak? Milyen foglalkozásokat tudok elképzelni magamnak? Mit tartok még fontosnak a boldoguláshoz? Mivel tudom enyhíteni a rosszkedvemet vagy a bennem lévő feszültséget, ha valami nem úgy sikerül, ahogy elképzeltem? Mit gondolok ezzel kapcsolatban a drogról és az alkoholról? Vajon mindent érdemes kipróbálni az életben, vagy van olyasmi, amit egyszer sem? Amit sokan tesznek, azt helyes is tenni? Mit tehetek és mit nem szabad tennem a boldogulásomért?</p> <p>A média és a valóság</p> <p>Mit tudhatunk meg a világról a tévéből, az újságokból és az internetről? Honnan tudjuk, hogy a valóságot mutatja-e be az, amit az újságban olvasunk, a tévében látunk, az interneten találunk? Mitől függ, hogy egy információt hitelesnek érzünk-e vagy sem? Hogyan kell tájékozódni ahhoz, hogy valós információhoz jussunk? Tudjuk-e mi magunk is alakítani a világot a médián keresztül?</p>	<p>és technikai forradalom; a világháló.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> képek, látványok, médiaszövegek, események önálló elemzése a vizuális közlés köznapi és művészi formáinak felhasználásával; a mozgóképi nyelv alapjainak, működésének értelmezése.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Jólét, öröm, bánat, elégedettség, boldogság, boldogulás, vágy, remény, hiányérzet, elégedetlenség, boldogtalanság, stressz, drog, alkohol, függőség, értelmes élet, média, befolyásolás, korrupció, hitelesség.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Hit, világkép, világnézet</p>	<p>Órakeret 11 óra</p>
<p>Előzetes tudás, tapasztalat</p>	<p>Különböző vallásokhoz kapcsolódó, történelmi, irodalmi és művészeti ismeretek.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Tények és vélemények elkülönítése; érvényes állítások és értékelések megfogalmazásának gyakorlása, fejlesztése. A nagy világvallások legfontosabb tanításainak megismertetése. A világertelmezések közötti párbeszéd fontosságának elfogadtatása.</p>	
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>		<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Az ember, mint értékelő és erkölcsi lény</p> <p>Hogyan tudunk különbséget tenni a tények és a vélekedések között? Miért fontos ezek megkülönböztetése? Hogyan tudjuk eldönteni, hogy egy állítás igaz vagy nem? Miért fontos ezt tudni? Hogyan alakulnak ki a tévhitek, a sztereotípiák és az előítéletek? Mi járul hozzá ezek fenntartásához, és mi segíti elő a lebomlásukat? Mi a különbség a meggyőződés, a hit, a világkép és a világnézet között?</p> <p>A nagy világvallások világképe</p> <p>Milyennek mutatja be a világ kezdetét, működését és végét a judaizmus, a kereszténység, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus? Milyen egyéb világképek élnek más vallásokban? Miben hasonlítanak ezek egymáshoz, és miben különböznek?</p>		<p><i>Vizuális kultúra:</i> személyes véleményt kifejező vizuális megjelenítés adott témában.</p> <p><i>Földrajz:</i> a világvallások társadalmat, gazdaságot, környezetet befolyásoló szerepe; kultúrák találkozásai a Föld különféle térségeiben.</p>

<p>A nagy világvallások erkölcsi tanításai Mit mond a kereszténység a jóról és a rosszról, a helyesről és a helytelenről? Mit mondanak ugyanerről a judaizmus, az iszlám, a hinduizmus és a buddhizmus tanításai? Melyek a világvallások közös értékei?</p> <p>Párbeszéd és együttműködés Miről érdemes együtt gondolkodniuk a mai világban a különböző keresztény felekezetek képviselőinek, a keresztény és zsidó vallású embereknek, a keresztényeknek és más vallások követőinek, a hívőknek és a nem hívőknek? Milyen új vallási mozgalmak kialakulásának lehetünk tanúi napjainkban? Vajon miért nem a régi vallások közül választanak maguknak ezek követői?</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Tény, vélemény, állítás, értékelés, tévhit, sztereotípa, előítélet, Tízparancsolat, meggyőződés, világkép, világnézet, hit, vallás, világvallás, erkölcsi tanítás.</p>

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanuló megérti, hogy az ember egyszerre biológiai és tudatos lény, akit veleszületett képességei alkalmassá tesznek a tanulásra, mások megértésére és önmaga vizsgálatára.</p> <p>Érti, hogy az emberek viselkedését, döntéseit tudásuk, gondolataik, érzelmeik, vágyaik, nézeteik és értékrendjük egyaránt befolyásolják.</p> <p>Képes reflektálni saját maga és mások gondolataira, motívumaira és tetteire.</p> <p>Életkorának megfelelő szinten ismeri önmagát, hosszabb távú elképzeléseinek kialakításakor képes reálisan felmérni a lehetőségeit.</p> <p>Képes erkölcsi szempontok szerint mérlegelni különféle cselekedeteket, és el tudja viselni az értékek közötti választással együtt járó belső feszültséget.</p> <p>Képes ellenállni a csoportnyomásnak, és saját értékrendje szerinti autonóm döntéseket hozni.</p> <p>Tisztában van vele, hogy baráti- és párkapcsolataiban felelősséggel tartozik a társaiért.</p> <p>Kialakultak benne az európai identitás csírái.</p> <p>Nyitott más kultúrák értékeinek megismerésére és befogadására.</p> <p>Érti a szabályok szerepét az emberi együttélésben, s e belátás alapján igyekszik alkalmazkodni hozzájuk; igényli azonban, hogy maga is alakítója lehessen a közösségi szabályoknak.</p> <p>Van elképzelése saját jövőjéről, és tisztában van vele, hogy céljai eléréséért erőfeszítéseket kell tennie.</p> <p>Életkorának megfelelő szinten tisztában van vele, hogy minden döntés szabadsága egyúttal felelősséggel is jár.</p> <p>Fontosnak érzi a közösséghez tartozást, miközben törekszik személyes autonómiájának megőrzésére.</p> <p>Képes megfogalmazni, hogy mi okoz neki örömet, illetve rossz érzést.</p>
---	--

	Tisztában van a függőséget okozó szokások súlyos következményeivel. Tudja, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő módon ítélik meg, ami konfliktusok forrása lehet.
--	--

AZ ETIKA TANTÁRGY BIBLIAISMERET TANTÁRGYBA BEÉPÍTENDŐ RÉSZLETES KÖVETELMÉNYEI ÉS TARTALMAI A GIMNÁZIUMBAN (9- 12. OSZTÁLY)

11–12. évfolyam

Az etika tantárgy a helyes életvezetéshez nélkülözhetetlen magatartási szabályok értelmének megvilágításával, felelősségtudatuk elmélyítésével és az önfejlesztés igényének megerősítésével felkészíti a tanulókat a személyközi kapcsolatok és a társadalmi együttélés konfliktusainak kezelésére, tudatosítja döntéseik, cselekedeteik erkölcsi jelentőségét.

Képessé teszi a diákokat az elfogulatlan vizsgálódásra, méltányos párbeszédre, véleményük szabatos kifejtésére, önálló meggyőződés kialakítására az erkölcs kérdéseiben. A szellemi értékek iránti fogékonyságra, a mások igazsága iránti nyitottságra nevel. Hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók tiszteljék embertársaik erkölcsi méltóságát, értékeljék és tiszteljék a sokszínűséget, felismerjék az élővilág gazdag változatosságának értékét, és képessé válnak a megértésen, kölcsönös segítségen, s a más kultúrák iránti nyitottságon alapuló együttműködésre társaikkal.

Mindennek révén alapvető módon járul hozzá a Nemzeti alaptantervben az erkölcsi neveléssel kapcsolatos általános célok megvalósulásához. Fontos szerepet vállal az önismeret és a társas kultúra fejlesztésében, hozzájárulhat a lelki egészség megőrzéséhez, közvetve pedig a gazdasági és pénzügyi, valamint a médiatudatosságra való neveléshez is. A tantárgy – önkifejezésre, kérdésre, véleményalkotásra, érvelésre és párbeszédre épülő módszertana révén – erőteljes befolyáshoz juthat az anyanyelvi kommunikációs kompetencia fejlesztésében. A tanórák keretében feldolgozandó témák jól támogatják a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését, ösztönözik a másokért és a közösségért való felelősségvállalásra. A személyes gondolatok igényes megfogalmazásának elvárása pedig elősegíti az esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlődését.

A tantárgy sajátos fejlesztési céljai és követelményei, amelyek valamennyi témakör feldolgozása során egységesen érvényesülnek, a következők:

- Filozófiai fogalmak, vallási és irodalmi szövegek, példázatok elemzése, értelmezésük szóban és írásban.
- A következtetés, érvelés, bizonyítás és cáfolat szabályainak alkalmazása, az ettől eltérő gondolkodásmódok (sejtés, hit, képzelet, kétely, bizalom stb.) jelentőségének belátása.
- Egyéni vélemény kialakítása, felülvizsgálata, fejlesztése a más véleményekkel való párbeszédben.
- A méltányos vita szabályainak és készségeinek elsajátítása. Az elkötelezettség és az elfogulatlanság igényének összeegyeztetése.

- Erkölcsi elvek alkalmazása egyedi esetekre, különféle élethelyzetek erkölcsi dimenziójának felismerése, a gyakorlatban felmerülő értékcollíziók kezelése, alternatívák mérlegelése.
- A helyes önismeret és az önnevelés igényének erősítése. A cselekedeteink minőségét meghatározó erkölcsi képességek (erények, különösen az okosság, igazságosság, bátorság és mértékletesség) jelentőségének belátása, fejlesztésük lehetőségeinek felismerése.
- Az erkölcsi értékek megbecsülése, tisztelete másokban, igényesség kialakítása a saját magatartás tekintetében. A kötelességtudat és az autonóm viselkedés közötti összefüggés felismerése.
- A személyközi kapcsolatok morális, érzelmi, intellektuális és érzéki dimenziói közötti összefüggések felismerése. A szeretet, megértés, türelem, hűség, bizalom és odaadás értékének tudatosítása. A tartós párkapcsolatok és a harmonikus családi élet kialakításához szükséges gondolkodásmód és attitűd fejlesztése. A másokkal való együttérzés, azonosulás képességének elmélyítése.
- Az ember erkölcsi méltóságáról alkotott fogalmak értelmezése: igazság és szabadság, azaz az öntudatos létezés és a cselekedeteinkért és társainkért viselt felelősség közötti összefüggés tudatosítása.
- Az élet, illetve az életformák gazdag változatosságának és változékonyságának tisztelete a természetben és a kultúrában. A kanti aranyszabály értelmének, illetve a szenvedésokozás tilalmának belátása, gyakorlati alkalmazásuk képessége a globális egymásrautaltság feltételei között. A globális felelősség összefüggéseinek felismerése a hálózati társadalomban. A halállal való szembenézés képessége.
- A természet szeretetén és a környezet ismeretén alapuló környezetkímélő, értékvédő, a fenntarthatóság mellett elkötelezett magatartás fontosságának tudatosítása.
- Az együttélési szabályok jelentőségének belátása. A törvények tisztelete és a lelkiismeret szabadsága közötti konfliktusok értelmezése. A társadalom jobbítására irányuló kezdeményezés és bírálat megbecsülése. Felkészülés a közéletben való felelős részvételre.
- A korrupció társadalmi jelenségének ismerete, az ellene alkalmazható egyéni és közösségi magatartásformák alkalmazásának készsége és képessége.
- Az erkölcsi önigazolási mechanizmusok működése, a rossz példák, a rossz társadalmi gyakorlat hatása az egyéni döntésekre; a nemet mondás nehézsége.
- A szolidáris és kooperatív viselkedés, a segítőkészség értékének belátása, alkalmazása konfliktushelyzetekben. Az előítéletes, kirekesztő, rasszista, a kisebbségekkel szemben elutasító viselkedés gyökereinek feltárása, a társadalmi csoportok közötti együttélés konfliktusainak méltányos kezelésére irányuló igény, illetve az ehhez szükséges attitűdök és ismeretek elmélyítése.

E szempontok egyúttal jelzik az etika tantárgy tanításának kívánatos és a sikerességre reményt adó módszertanának legfontosabb vonásait is. A rendelkezésre álló idő függvényében, a témák feldolgozásának értékes formája lehet – a beszélgetés és a vita mellett – egy-egy projektfeladat megoldása is, egyéni vagy csoportos munka keretében.

Tematikai egység	Alapvető etika	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A nyelvi/fogalmi gondolkodás és a tudatos környezetformálás (munka) szerepe a kulturális evolúcióban. Az Ó- és Újszövetség legismertebb részletei. A felelősségvállalás, illetve az ezzel kapcsolatos mulasztások irodalmi példái.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p>Az erkölcsi gondolkodás alapjai Tények és értékek. Ismeret, megértés, értékelés, elhatározás. Elmélet és gyakorlat. A társas lény: erkölcsi lény. A Másik szerepe az öntudatos én kialakulásában. Etika és nyelv: bizalom, megértés, egyetértés, vita, párbeszéd. Erkölcsi érzék, tanult viselkedés, az erkölcsi szabályok természete, az egyén erkölcsi méltósága. A munka mint az önkiteljesítés alapvető eszköze. Jó és rossz. A rossz eredete – különféle megközelítések. A szenvedés kérdése.</p> <p>Bibliai erkölcsi értékek a világi etikában Az ember kitüntetett léthelyzete. A világvallások emberképe és etikája. A szeretet erkölcsi jelentősége. A lelkiismeret szabadsága és a személyes felelősség elháríthatatlansága.</p> <p>Mit kell akarnom? Az erkölcsi döntés Az erkölcsi gondolkodás fejlődése. Szokáserkölc, hagyomány, törvény. A lelkiismeret szava. Példakövetés, tekintélytisztelet. A mások igazsága. Párbeszéd, vita, kétely. Értékkonfliktusok. Kötelesség és szabadság. A kanti kötelességetika és bírálata.</p> <p>A felelősség kérdése Az erkölcsi cselekedet. A jóakarat. Felelősség a tetteinkért – felelősség másokért.</p> <p>Az erények és a jó élet céljai Önmegvalósítás, önkorlátozás, önismeret, önértékelés. A jólét</p>		<p><i>Filozófia:</i> Az elérhető boldogság. A szabad akarat és a rossz kérdései. Az értékteremtő ember és a hatalom. Szabadság, választás, felelősség, szorongás.</p> <p>Társadalmi, állampolgári ismeretek: Pályakezdés, álláskeresés. Munkaerő-piaci elvárások itthon és külföldön.</p>

és a jó élet fogalmának megkülönböztetése. A boldogság mint etikai kérdés. Az erények és a jellem. Az erkölcsi nevelés. Önállóság és példakövetés. Magánérdek és közjó.	
Kulcsfogalom/ fogalmak	Erkölcsei érték, értékítélet, gyakorlat, erkölcs, etika, öntudat, munka; hit, szeretet, kiválasztás, bűn, kegyelem; lelkiismeret, szabadság, kötelesség, törvény, megértés; felelősség, szándék, következmény, erény, boldogság, jellem, önigazolás.

Tematikai egység	Egyén és közösség	Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	Irodalmi példák törvénytisztelet és lelkiismeret összeütközésére. A haza szolgálatának és védelmének történelmi példái. A nemzetállamok kialakulásának sajátosságai Közép-Kelet-Európában. Nemzetiségi konfliktusok, vallásüldözés a magyar történelemben. A cigányság történetével, helyzetével kapcsolatos alapismeretek. Hátrányos élethelyzetek, a szegénység alapvető társadalmi összetevőinek ismerete.	
Ismeretek, fejlesztési feladatok		Kapcsolódási pontok
<p>A kapcsolatok etikája Az emberek közti testvériség eszméje. Barátok és ellenfelek. Szeretetkapcsolatok. Párvalasztás. Felelősség a társakért. Szexualitika. Házasság. Családi élet. Otthonteremtés. Családi szerepek. Szülők és gyermekek. A családi élet válságai.</p> <p>Társadalmi szolidaritás Hátrányos élethelyzetek. Társadalmi igazságosság és/vagy kölcsönös segítség. A betegekkel és szegényekkel való törődés mint erkölcsi kötelesség.</p> <p>Törvény és lelkiismeret A szabadság rendje. Jogok és kötelességek. Erkölcs és politika. A lelkiismeret és véleménynyilvánítás szabadsága. Felelősségünk magunkért és a világért. A cselekvés halaszthatatlansága.</p> <p>Szavak és tettek Visszaélés a szólásszabadsággal. Uszítás, rágalmozás, az ember lealacsonyítása, az erőszak népszerűsítése, megtévesztő reklámok. Szavak és tettek: a nyilvános beszéd a tömegmédiákban. Médiaetika.</p>		<p>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek: A jóléti társadalom.</p> <p>A magyar társadalom a rendszerváltozás után. A cigány (roma) társadalom története, helyzete és integrációjának folyamata.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország és a Kárpát-medence földrajza; a magyarság által lakott, országhatáron túli területek.</p> <p>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</p>

<p>Hazaszeretet Állampolgárság és nemzeti érzés. Nemzeti szolidaritás. Áldozat a hazáért, és ennek elfogadható mértéke. A társadalmi önazonosság (identitás) felépülése és torzulásai.</p> <p>Többség és kisebbség Az etnikulturális csoportok, nemzeti és vallási kisebbségek, illetve a többségi társadalom közti konfliktusok, az együttélés erkölcsi problémái. Előítéletek, sztereotípiák, esélykülönbségek. A nemzeti fejlődés traumái – Kárpát-medencei sajátosságok. A kirekesztő, elnyomó nemzetstratégiák erkölcsi megítélése.</p>	<p>A média társadalmi szerepe. Médiareprezentáció, valószerűség, hitelesség.</p> <p>Médiaetika, médiaszabályozás.</p> <p><i>Társadalmi, állampolgári ismeretek:</i> Kulturális és etnikai kisebbségek hazánkban. Esélyegyenlőtlenség és hátrányos társadalmi helyzet. Szolidaritás és társadalmi felelősségvállalás.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Család, felelősség a társainkért, hűség, szeretet, szerelem; erkölcsi érték, erény, boldogság, jellem; törvény, törvénytisztelet, emberiesség, polgári engedetlenség; nemzet, identitás; nacionalizmus, sovinizmus, együttélés, idegengyűlölet, antiszemitizmus, hátrányos megkülönböztetés, kisebbség; igazságosság, előítélet, sztereotípiák, kirekesztés, befogadás, sokszínűség, szolidaritás, önkéntesség.</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>Korunk kihívásai</p>	<p>Órakeret 9 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A műszaki-tudományos haladás vívmányai, hatásai. Természet- és társadalom-földrajzi ismeretek. Pszichés funkciók a magasabb rendű állatoknál, biodiverzitás, ökológiai rendszerek. Kulturális hagyomány, jövőkép, az utódokról való gondoskodás szerepe és változásai a civilizáció történetében.</p>	
<p>Ismeretek, fejlesztési feladatok</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>	
<p>A tudományos-technikai haladás etikai kérdései Az emberi cselekvés megváltozott természete. Technika és etika. A tudósok felelőssége.</p> <p>Bioetika Születés és halál. Családtervezés. Mesterséges megtermékenyítés. Bérnyaság. Terhességmegszakítás. Genetikailag módosított élőlények. Egészségvédelem és etika. Szembenézés a halállal. Eutanázia.</p> <p>A felelősség új dimenziói a globalizáció korában Az egyén felelőssége és cselekvési lehetőségei a globális hálózatok korában.</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> A tudományos-technikai forradalom. Az emberiség az ezredfordulón: a globális világ és problémái.</p> <p>A globális világgazdaság fejlődésének új kihívásai és ezek hatása hazánk</p>	

<p>Magánérdek és közjó. A fenntarthatóság fogalma. Lokalizáció és önrendelkezés: az emberi lépték helyreállítása.</p> <p>Világszegénység – a szegények világa. A szegénység új arcai: környezetrombolás, adósságcsapda, szélsőséges jövedelmi egyenlőtlenségek, létbizonytalanság, népbetegségek, népességrobbanás, tömeges migráció.</p> <p>Ökoetika</p> <p>Az ökológiai válság mint erkölcsi kérdés. Számít-e erkölcsileg, amit más lényekkel teszünk? Érvek az állatok védelmében: a szenvedésokozás tilalma, szolidaritás lénytársainkkal, a biológiai sokféleség értéke, megóvásának és fenntartásának lehetősége. Az élet tisztelete. Az etika emberközpontúságának értelmezése. Az ember felelőssége egy több mint emberi világban.</p> <p>A közösség és a korrupció problémája</p> <p>Tisztességes és tisztességtelen érdekérvényesítés. Jogos és jogtalan előnyszerzés, a megvesztegetés, a megvesztegethetőség.</p> <p>Magánérdek és közjó. A korrupció jelensége és veszélyei, hatalommal való visszaélés és korrupció a mindennapokban. Hogyan lehet a megvesztegetést, a korrupciót megszüntetni? Lehet-e hála jele a hálapénz? Ki hibázik, aki adja, vagy aki kapja? A korrupció elleni fellépés lehetőségei, az egyén és a közösség felelőssége.</p> <p>Felelősség utódainkért</p> <p>Az emberiség közös öröksége. A jövő nemzedékek jogai. A ma élők felelőssége.</p>	<p>fejlődésére.</p> <p><i>Földrajz:</i> globális kihívások, migráció, mobilitás.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> környezet és fenntarthatóság.</p> <p><i>Filozófia:</i> Az ökológiai válság etikai vonatkozása. Bioetikai állásfoglalások napjainkban.</p>
<p>Kulcsfogalmak /fogalmak</p>	<p>Uralom a természet felett, ökológiai elővigyázatosság; globális felelősség, környezettudatosság, fenntarthatóság, közjó, korrupció, korrupció-megelőzés; élet, halál, egészség; környezeti etika, állati jólét, fajsovinizmus, emberközpontúság, mélyökológia; az emberiség közös öröksége, a jövő nemzedékek jogai.</p>

<p>A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén</p>	<p>A tanulók ismerik az erkölcsi hagyomány legfontosabb elemeit, s e tudás birtokában képesek a mindennapi életben felmerülő erkölcsi problémák felismerésére és kezelésére.</p> <p>Értékítéleteiket ésszerű érvekkel tudják alátámasztani, képesek a felelős mérlegelésen alapuló döntésre. Rendelkeznek az etikai és közéleti vitákban való részvételhez, saját álláspontjuk megvédéséhez, illetve továbbfejlesztéséhez szükséges készségekkel és képességekkel.</p> <p>Képesek elfogadni, megérteni és tisztelni a magukétól eltérő nézeteket. Ismerik azokat az értékelveket, magatartásszabályokat és beállítódásokat, amelyeknek a közmegegyezés kitüntetett erkölcsi jelentőséget tulajdonít.</p>
---	--

